

Kramerius 5

Digital library

Terms of use

The library provides access to digitalized documents only for non-commercial, scientific and education purposes. Some of documents are subject to copyright. Using digital library and generating digitized copy of the document, the user agrees to comply these terms of use which must be included in each copy. Any further copying material from digital libraries is not possible without any written permission of the library.

Main title: **Osudy dobrého vojáka Švejka v ruském zajetí**

Author: **Vaněk, Karel**

Vydavatel: **Adolf Synek**

Vydáváno v letech: **[1923]**

Periodical volume number: **1.**

Periodical item's number: **1.**

Pages: **[1], [2], 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90**

OSUDY
DOBRÉHO VOJÁKA ŠVEJKA
V RUSKÉM ZAJETÍ.

NAPSAL KAREL VANĚK.
OBÁLKU KRESLIL JOSEF LADA.

NÁKLADEM ADOLFA SYNKA V PRAZE VII.

1-77490, 1, 2. díl. (156/13)

Tiskli Neuber, Pour a spol., Praha-I., Bílkova 17.

ŠVEJKOVA ŠKOLA RUŠTINY.

To, že splašená kráva roztrhla svazek mezi dobrým vojákem Švejkem a císařem pánum, za kterého bojoval, nemělo žádného rušivého vlivu na Švejkův duchovní stav.

Obklopen ruskými vojáky, kráčel do zajetí vstříc Neznámu tak klidně, bezstarostně a důvěřivě, jako by si šel pro dva páry k svačině.

Nic ho nepřekvapovalo, že vedou jej od etapy k etapě, že dostává stále nové průvodce, kteří doprovázejí jej dál a dál. Bral od nich kusy chleba, pil jejich slaboučký čaj a na jejich otázky, kterým nerozuměl, odpovídal příjemným úsměvem a něžným, hřejivým pohledem svých modrých očí.

Bylo mu dokonce milé, že má kolem sebe zas jen vojáky a usilovně porovnával je se známými ze svého batalionu.

Když nějaký vousáč, který s ním šel, snědl někde ve vsi bochník chleba, zapíjeje ho čtyřiceti hrnky čaje, vzpomněl si Švejk na Balouna, a řekl uznale k průvodcím:

»U nás byl taky takový jeden, že sežral tolik co ty. Jmenoval se Baloun; nejseš ty s ním v příbuzenském

poměru? Ten měl žaludek taky jak drátenickej rukáv a vod tebe by se, ty ruskej nenažranče, zahanbit nedal. Ten by ti, kamaráde, ukázal, co dovede rakouskej voják.«

Na to obyčejně Rus pokýval souhlasně hlavou, řekl: »Da, da, da,« nebo: »Charašó« a Švejk, ukončuje rozhovor, dodával s povzdechem:

»Dadada, charašó, dadada. Kdybys, pitomče, naučil se česky nebo německy, abych ti rozuměl. Takhle žvatláš jak špaček a já si z toho nevyberu nic. To je vod toho, že jste pronárod.«

To, že nemůže se dohovořit s Rusy, tížilo ho nejvíce; vzpomínal na všecky ty schůze v Praze, na nichž řečníci vykládali, že spásu pro náš národ přinese nám jen bratrské Rusko se svým bílým carem, a kdyby se ho byl někdo zeptal, jaký obraz o vztahu Rusů k Čechům vytvořil se nyní, byl by mu odpověděl:

»Voni řeči se mluvějí a pivo se pije. Von každej ten poslanec kecá a je tak blbej jako schody na petřínskou rozhlednu. Von žádnej nic nerozumí; to se musí teprv vidět, jako ten kus, co napsal pan Kubík pro smíchovskou arénu.«

Ale strach neměl z ničeho, neboť ruští vojáci byli k němu dobrí; poposedával s nimi chvílemi ve škarách, když převinovali si onučky ve vysokých botách propocené, a pohlížel se zájmem, jak nabaluji si na ně ještě pruhy pytlů; věděl již, že »Sadis, pán« znamená pokyn k odpočinku a že »Pojďom, pašol, pašol« je komando k dalšímu pochodu a podvoloval se těmto dvěma povelům jako dobře vydresirovaný cirkusový kůň.

• Všechno jeho myšlení soustředilo se k tomu, jakého císaře pána mají tihle vojáci a byl by se jich rád ze-

ptal, jestli také ve válečném manifestě je nazýval »moji hodní vojínové«; ale na každé slovo, které o tom pronesl, dostal jen chlácholivé: »Da, da!« nebo souhlasné »Charošó!« a tak řekl sám sobě: »Voni asi víc mluvit neumějí.«

A tak, když jednou voják ku chlebu přidal mu kus sádla, cigaretu a kostku cukru, povídaje cosi, čemu zas Švejk nerozuměl, dospěl k definitivnímu úsudku o ruském císaři pánu, který vyjádřil, klada ruskému vojáku ruku na rameno:

»Poslechni, vy fasujete dost. Ten váš car se mi zdá bejt dost pořádnej člověk.«

A voják nato odvětil zas jako gramofon: »Da, da, da; charašó, charašó.«

Ten den znalost ruského slovníku rozšířil Švejkovi kozák, který vedl ho ku štábů divise, odpočívající v týle fronty; prohledal Švejkův ranec, vzal mu z něho poslední konservu, a otvíraje ji, zeptal se zajatce:

»Jen jednu jsi měl, jób tvoju máť? Máť tvoju jób proč jsi je sežral? A tabák, jebe tvoju máť, turecký tabák u tebe jest?«

A Švejk, rozradostněn, že ruština dává mu nové, snadno pamatovatelné a často se opakující výrazy, odpovídal:

»Konserva charašó, tureckej tabák dada, nažer se zloději, jób tvoji máť!«

Velice dobře se spolu bavili, a Švejk s potěšením konstatoval, že kozák dívá se naň s respektem a že se naň teď dokonce i přátelsky usmívá, prohlašuje k němu: »Vot vojenoplennyj! A ruské slovo znajeť i ponímajef! Moloděc, máť jeho jób!«

Za kus té cesty, kterou spolu šli, povšiml si Švejk, že jeho průvodce, když s někým mluví, nikdy to »jób

tvoju máť!« nezapomene položit na počátek či konec věty, a že vojáci, kteří mu k dotazům odpovídají, zachovávají stejné pravidlo; Švejk z toho usoudil, že jde tu asi o nějakou společenskou frázi, prozrazující vybroušené chování a vybranou zdvořilost.

A proto, když kozák předal jej v kanceláři štábů divise a objevil se nějaký mladý, vysoký oficír, který si Švejka ostře prohlédl a zeptal se: »Ty kde v plen popal, jób tvoju máť?«, Švejk lahodně a bez rozpaků odvětil:

»Poslušně hlásím, jób tvoju máť, u Brodů, pane lajtnant. Skoro až u hranic mne zabrali, máť tvoju jób!«

Oficír poskočil při té zdvořilosti překypující odpovědi, a na tváři Švejkově mlaskl z každé strany políček. Pak na něho zařval:

»Kdo tebe naučil »jób tvoju máť«? Nelza tak, nelza, k náčelstvu govorit. Suky syn, máť tvoji jób!«

Ze vzteků, který ho při tom ovládal, a ze řvaní, při němž se třásl, poznal Švejk, že neodpověděl důstojníkovi asi vhod. Salutuje znovu, řekl:

»Poslušně prosím za prominutí. Vono u vás taky asi všeho moc škodí. Poslušně hlásím, že jsem se přeřekl. Já, pane lajtnant, jsem se ještě dobře rusky ne-naučil a umím jen to ruský slovo.«

Oficír opovržlivě přeměřil Švejka, a vyraziv z chalupy ven, práskl dveřmi.

Po jeho odchodu vstal od psacího stroje písavoják, zřejmě židáček, a kuckaje se smíchy, napomenul Švejka německy:

»Ty, kamaráde, neopakuj všecko, co slyšíš mezi vojáky. Vůbec ti doporučuji v Rusku víc držet hubu,

dokud nebudeš vědět, co mluvíš. Jinak odtud se zdavou kůží nevylezeš.«

Potom vysvětlil Švejkovi, že ona tři slova, tak často se vyskytující, jsou nejhorší nadávkou a že oficír dal mu za ně poměrně malý honorář. Dopravodil Švejka před síň, zavolal jiného vojáka a ukazuje na zajatce, přikázal:

»Dej ho k ostatním, ať ho starší začíslí na oběd a chleba. Nu, servus, auf wiedersehn, máť tvoju jób!« dodal, kopaje lehce Švejka do zadnice.

Voják ukázal rukou vpřed. Švejk porozuměl a šel před vojákem k veliké kůlně, pod níž již bylo několik zajatců, hlídaných vojáky. A tam, shazuje se zad ranec, prohodil veselé:

»Vod kterýho regimentu, kamarádi? Tak vono je nás tu už víc; von holt špatnej příklad kazí dobré mravy. Já myslím, když jsme tak protrhli frontu, že to už do Moskvy nemáme daleko.«

Nikdo neodpověděl. Dva Němci a jeden Maďar odešli od ostatních do kouta a zahrozili odtud pěstí. A Švejk, lehnuv si na ranec, natáhl umdlené nohy a zafilosofoval:

»Jo, jo, to císař pán věděl, jakéj bude začátek, ale nevěděl, jakéj bude s náma konec. Kamarádi, jsme už v Rusku doopravdy? Zdá se, že tu mají zrovna takový počasí, jak u nás.«

»Ba, jsme v Rusku doopravdy,« vzdychl si starý kaprál vedle Švejka. »Ale není tu takový, jak jsme si to představovali. Sám jsem dal ruce vzhůru a voni mi přesto nafackovali; hodinky mi vzali, břitvu mi ukradli, portmonku mi vytáhli z kapsy, ani zrcátko mi nenechali. Už dva dni jsem nedostal jíst. Ani se s nimi člověk nedomluví.«

»Dnes dostaneš,« potěsil jej Švejk, »von jím to písář nařídil. Vono, kamaráde, je to tu zlý proto, že vo tom, že my jsme tady, neví jejich císař pán neboli car, jak voni říkají. To, kluci, je moc správnej člověk a nás Čechy má děsně rád; von vůbec cejtí jenom česky a slovansky, to já vím vod samotnýho doktora Kramáře!«

A Švejk vykládal, co slyšel někde na schůzi, že car nemyslí na nic jiného, než na spasení Čechů a Slovanů, a přehazuje v hlavě všecky ty skvělé řečnické fráze, ohřívané na schůzích a táborech, dostával se sám do ohně nadšení:

»Vono, kamaráde, až se car dozví, že my jsme tady, možná, že nás, kluci, pozve k sobě do Petrohradu, aby nám ukázal, jak von v Rusku vládne. To by, pánové, byla nejdřív audience, potom hostina, večer dvorní bál a bůhví co všecko. Von by nás třeba každýho nechal vyspat s jednou dvorní dámou. To já si, kluci, vyberu jednu blondýnku, kněžnu nebo hraběnku, aby nebyla moc tlustá, jen tak prorostlá a moc nedivočela. To je nemám rád. Já tam řeknu tomu hofmistrovi: Ňákou fajnovou, rozumnou, pro usedlejšího pána!«

»A bavil bys ji: Charašó, dada?« zeptal se kaprál s úsměškem. »Vždyť by jsi se s ní na nic nedomluvil.«

»Vono, kamaráde, je to vopravdu těžký dorozumět se s obyvatelem nepřátelského státu, dyž mají cizí řeč. Voni se ani kolikrát nemůžou spolu domluvit muž a žena,« vážně doložil Švejk:

»To byl v Kročehlavech jeden horník, řákej Janda, a von se rozhněval se ženou a vona na něj přestala mluvit. Tak von, aby jí to voplatil, nemluvil na ní taky, a když něco jeden druhému chtěl, psali to křídou na stůl. Von byl tenkrát nemocnej a tejden byl

doma. Ale v sobotu ho doktor už za maroda neuznal a povídá mu: »Pane Janda, v pondělí do práce.« Von přijde v neděli z hospody domů, žena na něj čeká s večeří, a von, když se najed, napsal křídou na stůl: »Ráno jdu na šichtu, vzbud' mě ve čtyři hodiny!« Žena si to přečtla, neřekla nic a šli spat. Von se ráno probudí, žena mele kafe, je bělej den a na hodinách půl osmé. Von se lek', vyskočí, zasakruje a houkne na ženu: »Proč jsi mě nevzbudila?« A vona nev odpoví, jen ukáže na stůl. Von jde k němu a tam pod tím »vzbud' mě ve čtyři, jdu na šichtu« je ženinou rukou rapsáno: »Vstávej, už jsou čtyři!« a pak »Už je čtvrt na pět, vstaň přece!«

Švejk se rozmýšlel moment a pak pokračoval:

»Anebo ten Holeček, co bydlel v Rozdělově. Von a jeho kamarád, řákej Ferda Beran, byli voba Češi a taky se nemohli dorozumět. Von kolikrát není v některý řeči přesnej výraz a z toho můžou bejt pěkný maléry. Dyť diplomati se musejí učit na to extra francouzsky, protože to je řeč akorát, že nemůžeš v ní nic nažbrblat jinýho než myslíš a míníš říci. Ten Holeček se voženil s řákou Emmou Petržilkovou z Unhoště a von ten Beran taky si na ní ještě za svobodna myslel, a když si ji kamarád vzal, tak ho ta chuť ne-pouštěla. Vona byla ženská pěkná, macatá, nikde žádná hrana. Vona měla zadeček jako dva vatovaný polštářky, a když šla, tak s ním kroutila, až se mužskej sbíhaly v hubě sliny. A sedějí jednou ten Beran s Holečkem v hospodě a Beran povídá, když Holeček jde domů: »Kamaráde, já ti závidím, že máš tak pěknou ženskou. Na mou duši, Pepíku, dal bych za to padesát korun, kdybych si ji směl poplácat po prdelce.« A vod tý doby, když šli spolu, nemluvil vo ničom

jinom, než vo tom poplácání. Pořád do Holečka hučí: »Víš, Josef, jen si poplácat a padesát korun dám rád.« Holeček pak to řek ženě a vona řekla: »To je ňákej starej nemrava, když má jen takovýhle myšlenky. Ale víš, Josef, já myslím, abys mu to dovolil. Vždyť já za padesát korun budu mít nový šaty a nic na mně neubyde. Ale smluv to s ním tak, že se na to budeš dívat. Voni mužský nespokojí se jen s polívkou v poledne a jak mají lžíci v ruce, chtějí voběd celej.«

Tak ten Pepík Holeček, když ten Ferda Beran s tím poplácáním tý prdelky nepřestával, smluvil to s ním na neděli vodpoledne, ale vymínil si, že se na ně bude dívat skleněnýma dveřma z kuchyně, aby moh' v pádě potřeby zakročit, a ten Beran si zas vyhradil, že Emma bude mít na sobě jen klotovou spodničku. A v neděli Beran přijde k Holečkovům, Emma sedí v pokoji v černý spodničce a Holeček má vodhrnutou záclonku u dveří a dívá se na ni. Beran vejde k ní, sedne si na kanape, přitáhne ji k sobě levičkou, vobejme ji v pase a pravičkou jí ty zeměkoule h l a d i. Pět minut levou, pět minut pravou a zas obráceně. Vona rudne, Holeček sedí jak na trní. Když už to trvalo tři čtvrti hodiny, vrazí k nim a spustí: »Tak už dost, teď naval padesát korun!« — A ten Ferda Beran se zasměje, dá si ruce do kapsy a povídá: »To neplatí. Já si ještě tu milou, drahou prdelku n e p o p l á c a l. Viděl jsi sám, že ji jen h l a d i m.« Tohle, kamaráde, stalo se v Rozdělově u Kladna, a tak proto nemůžeš chtít, abych já se hned s ňákou dvorní dámou v Rusku v Petrohradě bavil vo moderním dramatickým umění, když vona to může třeba bejt eskymácká baronka vod severní točny.«

»U nás ve Voděradech,« rozpomínal se kaprál, »stal

se taky podobnej případ. Ale tam byl ten člověk ná-
kej Svoboda, nahluchlej. Učitel přijde k němu, drží
v ruce noviny a povídá mu: »Pane Svobodo, Rusové
překročili naše hranice!« a von mu odpovídá: »No
jo, pranice, jak by ne, na Vyžlovce se posvícení bez
pranice neobejde. To zas bude mít doktor práce.« —
»Ale, pane Svoboda, Rusové přešli naše hranice!«
vopakuje mu učitel a drží mu noviny před očima.
A ten Svoboda zas: »A tak, sanice! Kdepak, pane
učiteli, chladna jsou, ale sníh v září ještě nikdy ne-
padal!«

Učitel už je zoufalej a chce, aby ten Svoboda věděl,
jak se naše válečná situace vyvíjí a jak jdeme od ví-
tězství k vítězství. Ukazuje mu do »Politiky« prstem:

»Tady to máte. Ruská vojska přešla naše hranice!«

A von se podívá do novin a řekne:

»To víte, pane učitel, že vás pozvu, až bude ta žra-
nice. Ale to bude až v lednu, já to prase chci dokrmit
aspoň do půldruhýho metráku.«

»Vono se, když se lidi nemůžou domluvit, stane vše-
licos,« ujal se slova Švejk:

»Já jsem znal řákýho Semelku z Bavorova a ten byl
muzikant a chodil po světě se šumařem. Voni byli
v zimě někde v Bavorsku a když přišly Velikonoce,
kapelník jim povídá, že je povinností rádnýho kře-
stana v čase velikonočním se vyzpovídati a tělo páně
přijmouti. »Beztak, vy lumpové,« povídá jim, »byli
jste každej den vožralí a celej masopust jste sháněli
jen uzený, ale na tělo páně, které se podává ve svá-
tým přijímání, jste nepomysleli. Tady v tom Neuburgu
se zdržíme a hleďte, kluci, ať jdete k zpovědi: Ty,
Bláho, nezapomeň se při vyznávání hřichů svých vy-
znat, že hraješ falešně vočko, ty, Nováku, příznej se

k těm ukradeným botám, ty, Řehounku, nezapomeň říct zpovědníkovi, jak si té kelnerce v Heilingenthalu utek' bez zaplacení, když si se s ní vyspal, a ty, Semelko, přiznej se k té ukradený huse, kterou jsi šloh v Schönfeldu pastorovi, když ji jeho žena dala do předsíně vychladnout. Tak jděte, kluci, a přijďte mi čistí a bílí jak beránci, vykoupaní před střízí.

Tak voni jdou ke kostelu a pošlou toho Semelku, kterej byl z nich ve vážnejch věcích nejkurážnější, napřed. Ale von moc německy neuměl. Von si klekne ku zpovědnici a kněz se ho ptá, když pořád mlčí: »Was ist?« Von jako měl začít: »Já bídný hříšník zpovídám se vám, duchovní otče, kterej jste na místě božím« a tak dále. Ale von to německy neuměl a tak mlčel. Kněz na něj znova: »Was ist?« A von myslel, že se ho ptá, čím je a povídá mu česky: »Ano, prosím basist. Já jsem basista. Klářinetista, houslista a flétnista jsou ještě venku. Ty, velebný pane, čekají, jak to dopadne se mnou. Já, duchovní otče, kterej jste na místě božím, vyznávám se vám, Bohu vše-mohoucímu a Marii, Nejsvětější Panně, že jsem v Schönfeldu ukrad' pastorovi husu, když ji jeho paní dala do chodby vystydnot. Ale byla, pane faráři, ta husa tvrdá, málo solená a nakmínovaná; kdyby mi ji tak upekla žena doma, tak bych jí to shodil se stolu.« A von kněz dal ucho až k samý mřížce, aby mu nic z hřichů neušlo a zas se ptá: »Was ist?« — A ten Semelka mu odpovídá: »Ano, basist. My, basisti, jsme hříšníci těžký. Vono, důstojný pane, když máme hrát celej den a celé noci, není to na nás maličkost. My se potřebujem najist, abysme to vydrželi. Důstojnosti, vodpusťte mi to. Já už víckrát pečenou husu, když nebude v chodbě a bude v zamčený kuchyni, ne-

ukradnu.« — Tak mu dal ten páter rozhřešení, von vyšel z kostela a povídá: »Jen mu, kluci, řekněte, čím kdo jste, von už šumařský hřichy zná. Von snad je z naší krve, von je strašně podobnej starýmu Hanšpachovi ze Strunkovic, dej mu bůh nebe, kterej víc byl tady v Bavorsku než doma.«

A Švejk obhlédl vážně ruské vojáky, kteří chodili před stodolou, nosíce dlouhé pušky s nasazenými bayonetami na ramenou a starostlivým hlasem dodal:

»I nám se tu lecos může stát, než se naučíme pořádně mluvit. Vono to v praksi nejde jako podle Vy-mazala »Snadno a rychle«. Bůhví, kolikrát tu eště dostanu přes držku, když budu chtít dodržovat pravidlo: »Se zdvořilostí nejdál dojdeš!« Hlavně tu, kamádě, nikomu neříkej, když má na ramenou stříbrný nebo zlatý pásky: »Máť tvoju jób!«

»A tobě čeho náda?« zeptal se ruský voják, který poslední slova Švejkova zaslechl:

»Kouřit chceš? Vot tobě máchorky?« a sáhna do kapsy, vyňal malý, potištěný balíček a vysypal z něho Švejkovi na dlaň. Pak odešel.

Na ruce Švejkově, který ovšem vojáku nerozuměl, zůstala hromádka zrn, podobných rozřezané rýžové slámě. Švejk, kaprál i ostatní se dívali na záhadné semeno, které jistě k něčemu mělo posloužit, ale nikdo nevěděl, co s ním.

»K jídlu to není,« poznamenal Švejk, dávaje špetku zrnek do huby. »Pálí to jako čert.«

»Snad je to jejich prášek na vši,« vyjádřil se kaprál, »smrdí to jak pes. Voni tu mají všechno jiné než my.«

»To bude ruskej čaj,« vmísil se do toho jiný zjatec, »voni tamhle z toho kotle točejí si horkou vodu

a než ji dají do konvičky, tak si tam něco nasypou. Dej toho trochu do esšálku, já tam pro to dojdu!«

Švejk vsypal obsah dlaně do misky a zajatec vyšel s tím zpod kůlny. Ruský voják strhl pušku s ramene, přísně zavolal: »Vrhni! Tobě kuda?« ale když viděl, že zajatec míří ku kotli, z něhož se kouřilo, roztahl ústa v široký úsměv:

»A čaje se zachotilo? Beri pán, kypjatok, beri! Tolko neuderi, a to pulja lapi!« (Čaj chceš? Vezmi horkou vodu, vezmi, jen neuteč; kulka by tě dohonila!).

Zajatec natočil vařící vody a vrátil šálek Švejkovi; ten srkl a odplivl si.

Za ním upil kaprál, polkl a strašlivě se ošklíbl; po něm lízl si voják, který šálek s výrazem ošklivosti položil.

»Hergótt, mají to divnej čaj,« zasykl Švejk, »mně může v tlamě po něm shořet. Dyť to páli víc než čistej spiritus.«

»Snad se toho nemá dávat tolik,« řekl voják. »A pak je to strašně cejtit tabákem; nevylila se ti, kamaráde, do šálku močka z fajfky? U naší kumpačky jednou uvařili čaj a ten byl zrovna tak cejtit; ale kuchař se zapřísáhal, že vyfasoval špatnej rum. A až když už čaj dával poslednímu a do šálku mu naběračkou nalil zelený střapečky, tak z něj najednou vylítlo: »Kamarádi, vodpusťte mi to, mně do kotle spadla fajfka.«

»To bylo tím,« dodal rozšafně kaprál, »že dávali ke kuchyním lidi, kteří nebyli k ničemu. U naší kumpačky komandoval félák ke kotli jednoho tanečního mistra a jednoho redaktora socialistických novin; a ti, když prvně uvařili guláš, tak jsme ho museli z kotle dobejvat beipikami a porce rozsekávat feldšátkou.«

»To bylo jako u té herečky, která dala do polévky dvě kila rejže najednou,« dodal Švejk, »a pak musila utéct z kuchyně, aby ji to nezalklo. Vona ji ta rejže tak nakypěla, že jí to vymáčklo vokna a kus ty rejže zabil hasiče z Nuslí, když si pod vokno přistavoval žebřík. My jsme holt v tom jak ta panimáma z Vinoře, která měla dceru v Paříži na vychování a ta jí poslala domů k svátku kilo zeleného kafe s přáním, aby si na ňom dobře pochutnala. To je už dávno, tenkrát u nás kafe všichni neznali. A tak ta panimáma ho pekla na másle, vobalovala jako řízky, dělala s rajskou vomáčkou a pořád to nemělo žádnou chut. Tak ho nakonec vyhodila a tu dceru chtěla vydědit, protože myslila, že ji chce votrávit. Tenkrát to panu faráři z Karlína dalo moc práce, než jí to rozmluvil, aby vo svý dceři si nic takovýho zlého nemyslila a ten svůj majetek radši vodkázala Dominikánům nebo Františkánům na Malý Straně. My to s tím neřádem máme taky tak, musíme to vylejt; ale možná, že to teď už bude lepší!«

Švejk se znovu napil tekutiny z esšálku a vyprskl ji mezi zuby s takovou silou, že až zasáhla ruského vojáka, který pohlížel zvědavě na to, jak Austrijci do misky stále koukají a se radí. Pak Švejk padnul na zem, chytil se za břicho a zaúpěl:

»Já jsem votrávenej! Přišla moje poslední hodina! Pozdravujte vode mně Prahu, paní Müllerovou, mý krásný Čechy a hostinskýho Palívce.«

Ruský voják, slyše toto bědování, otřel si rukávem zatřísněný obličej, sejmul pušku a pokročil k Švejkovi:

»Čto tu také? Durno tobě, da? Zbolel brat na-

vérno?« (Co se stalo? Špatně je ti? Snad onemocněl, ano?)

Švejk, hekaje z hluboka, ukázal prstem na essálek. Voják podíval se do něj a vypukl v nehorázný, nevázaný smích:

»Vot duraky! Věd eto máchorka a nět čaj!« (Hle, hlupáky! To je přeci máchorka a ne čaj!) »Tak pán, nužno robit!«

Rus vyňal z kapsy stejný balíček, z jakého Švejk dostal nasypáno semene, z holinky vytáhl kus novin, utrhl čtvrt strany, zatočil z ní kornoutek, semeno z balíčku v něj zasypal, zamáčkl, vložil kornoutek mezi zuby a zapaluje konec jeho sirkou, vyfoukl labužnický mocný kotouč dýmu:

»Vot, pán, tak náda! Eto máchorka, ruskoj tabák!«

O hodinu později Švejk za šesták získal od jednoho vojáka balíček té máchorky a dělaje si kornoutek z kusu »Tagblattu«, který mu zůstal v brotsaku z dob, kdy nadporučík Lukáš dovídal se z něj, jaké velké bitvy zas Rakušané vyhráli, podal jej kaprálovi, s kterým uzavřel přátelství:

»Na, udělej si taky takový stehýnko! Voni tomu říkaj »sabačí nožka« (psí noha). Čert s nimi, bůh ví, co to je! Víš, kamaráde, lituju nejvíce, že si nemůžu vodtud předplatit »Národní politiku«. Pár balíčků té máchorky a jedno nedělní číslo by nám oboum stačilo na celý rok. Vono, kamaráde, to Rusko celý časem poznáme. Jen na to pomalu a vopatrně. Charašo! Dada? Jób tvoju máť!«

A za deset minut obklopovali je ruští nováčkové, kteří vrátili se ze cvičení do vsi a dívajíce se na Švejkovu fajfku v náprsní kapse a na to, jak hulí z kornoutu, zajíkali se uspokojením:

»Vot, pán charoší! Trubka u něho zdrová! Nu, kak, zemljak, skoro vojna skončí? U vás tože oficerov jest?«

A Švejk, nadýmaje se blahem, že je středem takové pozornosti, říkal:

»Charašó, dadada, da?« protahuje to »dáá« na konci jak usínající kuře.

K obědu přinesl ruský voják dvě mísy, odpočítal zajatce po deseti a beze slova ukázal k mísě. Klekli okolo a dali se do zelné polévky. Potom přišel s koušky hovězího masa, nabodeného na dřívku, a ukázal zas, že to i dva bochníky chleba, který druzí položili k mísě, je pro těch deset, kdož tam jedli. Pak přinesl v čepici cukr, dal dvě kostky každému do dlaně a jeho prostodušný, dobrácký obličej se rozzářil:

»Vot, páni, páni. Charašó v plenu, da? Nenáda bojovat? Ničevó; v Rossii v lágru budět vám charašó.«

Ale k večeru přišli ke kůlně kozáci; zapráskali knutami, zakřičeli: »Podnímaj se, pašol, pašol!« a hnali zajatce ven, na dvůr a ze dvora na náves.

Na návsi stálo sformované vojsko v řadách, ohromná řada děl a vozů s chlebem, a v rohu nepřehledné, modrošedivé stádo zajatců.

K těm dohnali hlouček, v kterém byl Švejk, a ihned ho obklopili. Potom začli řvát: »Pašol, pašol!« vsedli na koně, nahajkami sem tam práskli některého zajatce přes hlavu nebo záda a stádo se hnulo po silnici kupředu.

Po všech cestách mezi polmi, kam oko dohlédlo, bylo vidět ustupující vojáky a vozy trainu. Rusové zase couvali s nervosním, předrážděným spěchem.

Za hodinu dohonila transport zajatců těžká artillerie a vjela mezi něj. Kozáci biči sháněli Austrijce na

stranu. Pak již silnice nestačila pro děla a pro vozy vůbec a zajatci musili jít vedle polmi, lukami a močály.

Do rána se šlo tak bez oddechu a vzadu opozdilce kozáci popoháněli ranami knut. Za svítání sehnali je na rozlehlou pláň a nechali je sednout a na hodinu odpočinout.

Pak byla slyšet děla, jak nepřetržitě hřmí, a znova zaznělo: »Pašol, pašol!« a utrmácená, utýraná, nevyspalá a hladová massa dostala se do pohybu. V poledne přešli Kremenc, v noci došli do Šumska.

Tam je přejímalo nové etapní velitelství. Přišli ruští šikovatelé s lucernami a začli křičet: »Po čtyiry! Stanovis po čtyry!« (Postavte se po čtyřech!)

Pak šli a počítali, pletli se, hádali, vraceli se, zas počítali, opět se hádali a pletli. Potom rozpustili zajatce do stodol. A sotva ulehli či padli na zem, opět byli tu vojáci a zas křik: »Vychodi, vychodi! Náda vás sečítat!«

Všecko ze stodol muselo ven. Od krajů rovnali zajatce po čtyřech ruští vojáci a jakýsi důstojník chodil, strkal do prvního v řadě ukazováčkem a počítal: raz, dva, tri, čtyry . . . pak dospěl k cifře, kterou vyjádřil slovem »sorok«, spletl se, vrátil a začal znova. Při »soroku« (40) opět zakopl a začal řvát: »Vót, svoloč germánská, mordy austrijské! Do smrti je, prokletce, nespočítáš! Je potřebí jím každému držku rozbít!«

A Švejk, udivený touhle slabostí v matematice, nezdržel se, aby neřekl, když ho důstojník míjel:

»Chlapečku, zdá se mi, že neumíš počítat. Ježíšmarjá, jestli se ti ztratím, to ti to váš car srovná u krku!«

Do ranního šera je počítali, honili do stodol a ze stodol ven a nedopočítali se. Potom důstojník poslal je ku všem čertům, řekl jim na dobrou noc »jób vaši máť, sukyni syni!« a Švejk, který držel se pohromadě s kaprálem, dostal se konečně k zaslouženému odpočinku.

Etapní velitel Šumska, plukovník Lazarev, byl muž poctivý, důsledný a vlastenecký, k smrti nenávidějící Němce a jiné nepřátele Ruska. Když mu ráno hlásili, že přibylo šest tisíc zajatců, oblékl se, prošel několik stodol a projevil nelíčenou radost nad tím, že Češi dobrovolně se Rusku vzdávají. Zeptal se i Švejka, odkud je, a když slyšel, že z Prahy, řekl usměvavě:

»A Praha, to já znám. Odtamtud k nám přišli věrozvěstové Cyril a Metoděj. Teď tam ale bydlejí samí Germánci; oni je ale odtamtud Francouzi brzy vyženou, neboť je to blízko Paříže. Znáte město Pilsen, kde vařejí pivo očeň charoší? My tu Pilsen, Čechy a jiné sorty Slovanů osvobodíme. Karpaty jsou také velké město?«

A Švejk, uctivě salutuje, na tenhle slavný manifest řekl:

»Vono nás to, vašnosti, bude těšit. Já vám sice nerozuměl všechno, ale myslím, že mluvíte zrovna tak blbě, jako nebožtík náš lajtnant Dub, co nám taky pořád chtěl něco vokazovat. Charašó, da, da, da.«

A s tím se rozešli.

Šest tisíc zajatců, jimž příkaz armádního velitelství velel dát v Šumsku oběd, chleba, cukr a čaj, anebo v případě nemožnosti vyplnění nařizoval vyplacení po dvacetipěti kopějkách na muže, dělalo plukovníku Lazarevovi nemálo starostí.

Na malém počítadle, které měl na svém stolku v kan-

celáři, spočetl, že dělá to patnáct set rublů a fotografie rozkošné dívčí hlavičky, stojící nad počitadlem, mu připomněla, že má dcerušku, jejíž věno dosud svědomitě prohrával v kartách. V jeho duši vznikl těžký duševní boj.

»Poslat na intendaturu aspoň pro chleba? To bude stát nejmíň devětset rublů. Dát jim čaj a cukr? Stovka, snad i dvě na to prasknou. Hospodi, že to nejsou sami Germánci!«

Dvě hodiny zápasil svědomitý ten muž s pokušením, které mu našeptávalo pomstu nepříteli, pak zazvonil a když se objevil pobočník, energickým hlasem mu přikázal:

»Nechť zajatci jsou ihned připraveni k odchodu. Jist dostanou na etapě příští, kamž jsem již telefonoval. Příkažte, ať je v kypjatokách horká voda a ať se jim jí dá tolik, kolik vypijí. Jsou mezi nimi Němci, pakáž prašivá, Maďaři, holota prokletá a i Češi, slavný národ, za který my bojujeme.«

Pobočník se uklonil.

»Dle rozkazu,« a břinknuv ostruhami, vyšel. Plukovník klesl na židli, otřel šátkem spocené čelo, spočinul očima plnýma lásky na fotografii a počítadle, pak vyskočil a otevřel dveře, volaje za pobočníkem: »Příkažte, prosím, u kypjatoků, ať topějí pod nimi ze všech sil, ať je voda horká nejmíň 120° . Aspoň ta, kterou budou pít Slovani, Srbové, Poláci a Češi; ať vidí, že velká Rossia cítí slovansky, a poznají slovenskou pohostinnost a dobré ruské srdce!«

Za chvíli již bylo slyšet volání ruských vojáků, sháňejících zajatce dohromady a plný, zvučný hlas pobočníka, nařizujícího vytápění kotlů a oznamujícího zajatcům, aby jen pili, že »chleba v Rossii dovolno a

vody že chvátí«. (Chleba v Rusku dost a voda nám ne-dojde nikdy).

Nastalo zase zoufalé počítání, trvající téměř celé do-poledne. Potom přišli staří ruští domobranci s černými čepicemi, na nichž se matně leskl mosazný křížek, rozestavili se mezi zajatce, oddělili je na dva houfy a vykřikli:

»Sevelites, rebjeta! Nu, v pirod!« (Hýbejte se, děti, kupředu!«

»Já myslel, že nám tu dají jíst,« prohodil kaprál ku Švejkovi. »Podívej se na ty kotle, jak se z nich kouří.«

Hluboce zamýšlený Švejk neodpověděl. Daleko zase zahřměla děla a Švejk, opisuje očima řadu kotlů, které se otřásaly tlakem páry, jež vybuchovala okolo ventilů jako dým výstřelů, procedil mezi zuby až po chvilce:

»Žrát nic! Tohle všecko si ty Rusové vypijou.«

Průvod táhl se polní cestou jako roztroušené stádo dobytka. Průvodčí — domobranci, lidé milí a dobro-srdeční, hned, jak město zmizelo s obzoru, navlékli si pušky, u nichž místo řemenů měli kousky cukršpagátu, přes plece, ulomili si u potoka dlouhé vrbové pruty a hnali v mírném humoru zajatce tak, jak hejno husí.

Udivoval je počet zajatců a hádali dle toho, že vojna brzo skončí a že půjdou domů. Vidouce takový dav, přeli se mezi sebou, že v Austrii už nikdo nebude, že to Rusové všechno zabrali v plen a tihle že jsou ti poslední.

Vyhídka na brzký konec války budila v nich dobrou náladu. Když některý zajatec klesl vysílením, pobízeli jej kupředu docela bodře a trvalo to aspoň deset vteřin, než jej začali rýpat do žeber, nebo štouchat kolbou pušky.

U opozdilců, kteří sedali po stranách, majíce spuš-

těné kalhoty a řemeny kolem krku, zvášť innoho důvtipu a přítulnosti projevil starý feldvébl ruský, který uzavíral průvod.

V pravé ruce nesl dlouhý prut, na němž nechal si tři větvičky, jimiž prut končil. V levé ruce měl prut kratší, silnější a pružný. A hned, jakmile zastíhl zajatce svlékajícího kalhoty, postavil se zaň, aby viděl všecky krásy, které zvednutá košile poskytovala a s patrným interensem pozoroval neestetický tělesný výkon.

Potom natáhl prut, a jal se třemi větvičkami člověka na bobečku sedícího, pod zadnicí šimrat a ovívat, jako dělá to otrok vějířem tureckému sultánu.

Vojáci zácpou trpěli zřídka a na větvičku leckdy vystříklo; feldvébl říčel radostí, když listy to rozmazával zajatci po špičatějících se zadních tvářích. Pak začal počítat: »raz, dva tri, čtyry« a při »deseti« v rukou bleskurychle pruty vyměnil a kratším počal sekat silnými, prudkými ranami do zadnice. Nedbal protestů, třeba výkon nebyl ještě hotov a mokrota stříkala do kalhot. Křičel: »Ničego neponímaju! Prikázali nám! No, pašol, pašol!«

Smutný ten osud postihl i dobrého vojáka Švejka, který ráno snědl na lačný žaludek několik nezralých hrušek. Vybočil z cesty a rozepjal kalhoty.

Ruský feldvébl nechal jiného, kterého hnal, bije jej prutem po stehnách a postavil se za Švejka, jemuž vzadu bublalo a šumělo, jak když potůček lučinou mezi pomněnkami se vine; felák svoji proceduru načal, třesa a mávaje dlouhým prutem.

Švejk otočil hlavu dozadu a hekaje a stenaje, povzbudivým hlasem zavolal:

»Jen víc, jen víc! Vono je to docela příjemný! Já

jsem bezlak v rozkroku spocenej, že mám strach, abych nedostal vlka!«

Felák zdvojnásobil svoje úsilí, zvlášť když viděl, že láva, řinoucí se za vnitřního rachotu z kráteru Švejkovy sopky, třísní listí větviček. Potom nakreslil jimi, obtiskuje je na kůži Švejkovy zadnice, několik futuristických obrázků a počítaje »raz, dva, tri«, při »deseti« prutem přes ně jednu švihl, tak, aby plně přilehla.

»Ničego,« pravil mu dobromyslně Švejk, otáčeje se na podpatcích v sedě, jako káča na kolotoči, »prosím, abyste mně nevyrušoval. Kdybyste to dělal jednomu medikovi, co chodil ku »Kalichu«, ten by vám řek: Šímrat mě můžete, to je fajn: ale brutálním zasahováním nerušte chod mých nejlepších myšlenek. Pane, snad je vám známo, že nejdalekosáhlejší, nejsmělejší a nejšlechetnější myšlenky mívají lidé když jsou na prkynku. Tím druhým prutem sí hrajte, to mě nežinýruje, beztak nemám papír a mladý housátko tu taky v dohledu není. Ale prosím poslušně, ještě jsem nedomyslel a nechte mě myslet dál.«

Felák poposkočil: »Dovolno, dovolno, přikázali nám,« a na Švejkovo stehno dopadla rána druhá a silnější. Štípla tak, že Švejk pocítil slzy v očích.

Domyslil a natáhl si kalhoty, které jedním hmatem zapjal; pak podle předpisu postavil se před svého dobrodince a salutuje, řekl zdvořile a sladce:

»Dada, přikázali. Dovolte, abych vám ukázal, jak se mouchy odhánějí u nás v Austrii. Vót, vót, vót!«

A nečekaje na svolení, ohnul prut rukou pod samými větvičkami a mokrými listy začal plácat feldvébla přes rty, nos, tváře, do očí, až je měl plně zalepeny. Pak prut pustil a zašveholil stejně uctivě:

»Dovolno, eto po příkaze. Charašó, pán, da? Dada, máš tvoju job!« a skokem zmizel mezi zajatci ostatními.

Na zoufalý a zuřivý křik felákův přiběhli ruští vojáci a odvedli jej ku kaluži, kde se umyl. Šel pak, proplétaje se mezi zajatci, hleděl najít vinníka, ale nepoznal ho. Všichni byli stejně špinaví, umazaní, utahaní, jeden od druhého k nerozeznání.

Smysl pro zábavu, která jej těšila, ho opustil. Sekal zuřivě prutem sám sobě přes holinky bot, pohlížel zajatcům pátravě do tváří. Pak uznal marnost svého počínání a mruče: »Vždyť jsem mu ani do tváří neviděl a dřínu všem prohlížet nebudu,« uchýlil se zas na konec houfu.

A dva kroky před ním bodře a vesele šlapal dobrý voják Švejk, a zatím co druzí, přitahujíce řemeny na kručících žaludcích, věšeli hlavy, mluvíce o tom, jak to Rusko pěkně začíná, Švejk si zpíval:

»V hospodě se strhne rvačka: verkaterung!

Sem a tam přiletí facka: šnellfeuer!

Civilisti hněd dělají: gertaich!

My je ženem z hospody ven: laufšritt, marš!

Voják má holku za rohem: abfertigung!

Patrola se k němu blíží: halt, wer da?

Kamaráde, eště nejsem: fertig!

Eště nemám zastrčený: verchlussstück!«

Byla to stará vojenská písnička, kterou vojenští páni, využívajíce psychologie vojáka, zavedli na posílení jeho paměti k armádní němčině.

CESTOU TRNITOU.

Příští ruské etapní velitelství bylo v Zaslavi a tam již transport očekávali vojáci noví, aby vedli jej dále. Menáž nebyla, chleba nerozdávali. Dvě hodiny zajatce, přejímajíce je od komanda šumského, počítali, a pak, nehledě k tomu, že s oblohy spouštěl se drobný a pichlavý studený déšť, hnali je dále. Celou noc šli nepřetržitě, mokří, zmrzlí a zoufalí hladem. Ráno byla zastávka před malou vesnicí, odkud lidé vynesli pár bochníků chleba a vyměňovali jej za prádlo, pláště a boty, při čemž docházelo k prudkým, nenávistným hádkám a rvačkám. Pak se šlo přes vesnici.

U každé chalupy stál tam ruský sedlák, rozbitý a roztrhaný, a dával pozor, by mu zajatci nic neukradli. A ti běhali od studny k studně, vážili vodu do polních lahví, aby ji u další studny vylili, bijíce se u vědra o novou vodu a nikdo nechápal bezsmyslnost tohoto počínání.

U cesty objevila se selka s náručí pecnů chleba. V momentě byl jí vyrván, selka povalena, pošlapána a rány kolbami ruských vojáků stěží zabránily tomu, že nebyla rozdrásána a ušlapána k smrti.

Dav zešílel hladem. Přes náves přešlo děvče, ne-
soucí něco zabaleného ve velkém šátku. Vrhli se na
ně, vyrvali mu balík z rukou a vrátili mu jej, až když
začalo zoufale volat o pomoc a z balíku ozval se pláč
a vrnění novorozenéte.

A v té masce, bičované prázdnými žaludky, zvolna
šel Švejk, rozvážně klada nohu za nohou, a povídal
kaprálovi:

»Já jsem zvědavej na to, kdy začne jeden žrát dru-
hýho. Vo tom se bude muset losovat, kdo se má vobě-
tovat první, aby nasytíl svým masem druhý. Nejdřív
musí přijít na řadu řákej velikej a tlustej, aby to něco
vydalo. To, kamaráde, jsem četl jeden takovej cestop-
is, jak Němci někde u Australie vobsadili jeden vo-
strov, na kterým byli lidožrouti a vztýčili na ňom ně-
meckou vlajku. Ale vojáci s těma domorodcema ne-
mohli nic svést a tak poprosili papeže, aby jim tam
poslal misionáře, aby ty lidožrouty napřed trochu vo-
chočili. Von tam papež poslal moc dobrý kazatele,
a tak ty lidojedi k tomu německýmu praporu přijali
i kříž. Ale čas vod času se přec řákej voják a některej
ten kazatel ztratil. A když tam ta německá vláda pa-
novala tři roky, poslala z ostrova do Berlína deputaci,
aby Vilémovi složila hold a ujistila ho vo svým pod-
danským smýšlení. A náčelník tý deputace prosil pak
v Berlíně císaře, aby vzal vojáky z ostrova a poslal
jim tam víc misionářů. Von Vilém měl z toho velikou
radost a ptal se, jestli všichni jeho austrálský pod-
daný chtějí se nechat pokrtít. Ale ten náčelník mu
řek': »Vono, Vaše Veličenstvo, vo to nejde. Vono jde
vo to, že ty černý mají křehčí a šťavnatější maso než
ty modrý. Ten černej se za chvilinku upeče, že se to
z něj jen sype; maso je jak dort a v kostech morku

mají náramně; a ty modrý, votáčej ho na rožní třeba celej den, jsou furt tvrdý jako houžev a můj národ si na nich nepošmákne nic! Tak to, kolego, koukej opravit!«

A na to kaprál, který šel s rukama složenýma na břiše a palci do boků, protlačoval si dolíky k žaludku, aby ho utišil, řekl unyle a neochotně:

»Jo, jo, vono se z hladu udělá ledacos. Bud' z hladu, nebo z pejchy, anebo z vožralství. To já jednou, eště za svobodna, když jsem byl ve Vrchlabí na práci, bydlil jsem eště s třemi mládenci u jedný hluchý báby. Jednou v neděli jsme dopoledne dělali, vodopoledne jsme se ve škopku umyli, všichni čtyři v jedné vodě: ruce, vobličeje i nohy, a šli jsme k muzice. A každej jsme se napil tak, že jsme šli domů v půlnoci nalití, jak kaštanový pupence v dubnu. Pokoj jsme měli v prvním poschodí. Bába na nás čekala, pustila nás tam, zamkla nás a šla zas dolů spát. My lehnem, usnem a najednou se probudím a mám strašnou žízeň. Vstanu a von už jeden kamarád sedí u vokna, líže rosu na římse a běduje: »Ježíšmarjá, já pojdu žízní!« Tlučem na dvéře, ale bába hluchá jak poleno a je jí to fuk. Eště jsme s tím zbudili ty dva kamarády druhý a ti povídají: »V tom pivě byl pepř nebo paprika; nám můžou chrtány shořet!« A taky shánějí vodu a chtějí pít.

A já najednou si všimnul, že ta naše bába po nás neuklidila, a že ve škopku je ta špína, co jsme se v ní umyli; euc jsem si jí trochu, abych to v krku spláchl a kamarádi si lok udělali taky. A tak jsme tu špínu do rána vypili všecku.«

»A myli jste se mejdlem v obyčejným nebo voňavým?« zeptal se Švejk.

»Vobyčejným,« smutným hlasem se ozval kaprál.

»Tak to šlo vypít,« konstatoval Švejk, »ale s voňavým mejdlem můžou bejt pěkný maléry. To v Ratajích měl hostinský na sále spát skauty a voni se mu ráno na dvoře všichni umyli v kádi, kde měl přichystanou vodu pro koně, voňavejma mejdlama, a von neměl koním co dát pít. Tam se voda vozí ze řeky dø kopce, a tak von se rozrušil, že jednoho toho skauta v tý kádi topil, jednoho uhodil salámem a vyrážil mu voko, a pak byl zavřenej. V Kostelci byl jeden sadař, kterej vydělal na třešních moc peněz; a ten, když šel se ženou do sadařského bálu, koupil vosmačtyřit voňavejch mýdel, než přinesl to, který jí vonělo akorát.«

»A ten salám, co s ním hostinský zmrzačil toho skauta, byl pražskej nebo uherskej?« oživeně se zeptal kaprál.

Pak, nečekaje na odpověď, dodal: »Kousek uherského by mně byl milejší; no, von pražskej dá se ale jist taky.«

A přitiskl si na pupek obě pěstě takovou silou, až se mu do břicha zabořily.

Průvod se natahoval. Zajatci poposedávali, lehali, klekali, protahovali nohy. Řady se již dozadu prodloužily tak, že konce nebylo k dohlédnutí a k pollednímu začali jednotlivci únavou již padat.

Ruský feldvébl, který komandoval transportu, bezradně zalomil rukama, když viděl že ani bití již ne pomáhá; pak ukázal na kus stráně, do které se opíralo slunce, probravší se z mraků, a mrzutě zavelel:

»Sežeňte je tam, ať se vyspí a oddechnou si. No, čert ví, co náčelstvo s nimi myslí. Ej bohu, zajatce hlady nechá pochcípat.«

Tak padli Austrijci na stráň a v momentě usnuli, zatím co ruští vojáci, opírajíce se o pušky, stáli okolo jako ovčáčtí psi okolo stáda a bědovali:

»Vot, vojna, nadělala dělo. Chudáci lidi, vojna hladem je umoří. Běda našemu bratu v té vojně, běda! Náš člověk, Austriec, Germán: vše rovno, pojdeš jako pes!«

Ale potom odešli ku vsi, přinesli trochu chleba a pár bulek (housek), které neprodávali jinak, než za prstýnek nebo za hodinky.

Kaprál, se kterým Švejk šel, bojoval v nitru těžký boj, když ruský voják nabízel mu půlku chleba, ukazuje na jeho ruku; pak se rozhodl, stáhl zlatý snubní kroužek z prstu, a vyměňuje jej s vojákem, dodal, omlouvaje sám sebe:

»Vodpust mi to, Bětuško, já za to nemůžu. Dyt člověk nemůže k vůli svátosti manželské umřít hladem.«

Dobrý voják Švejk, když se prospal, pustil se do hledání vší; nedalo to mnoho práce, slunce je vyhláskalo na povrch.

Lezly mu po ramenou, po rukávech, uichylovaly se do kapes, kapaly mu z čepice na nohavice; ruce měl Švejk za chvíli zbroceny prolitou krví. Byla to vděčná práce a našla dost následovníků; kdo se probudil, svlékl košili, rozložil bluzu a drtil bělošedý hmyz mezi nehty; vypadalo to tak, jako by na stráni sedělo mezi balvany hejno paviánů.

K večeru jelo po cestě auto, vezoucí důstojníky. Ti, když zpozorovali dav na stráni, dali zajeti pod ní a tázali se po komandantovi. Ruský feldvébl přiběhl. Z vozu vystoupil generál.

»Kam je vedeš?«

»Na etapu do Polonnoje mám je dodat, Vaše Prevoschoditelstvo. Ale nedojdou; dva dni již nedostali jist,« řekl šikovatel, třesa se strachem.

»Ty ze Zaclavi!« ptal se generál. »Proč nedostali chleba u vás?«

»Nemohu znát, Vaše Prevoschoditelstvo; k nám ze Šumska jich přihnali. Tam je také nenakrmili.«

»Do Polonnoje daleko ještě?« obrátil se generál na pobočníka.

»Sestadvacet verst,« salutuje, odvětil pobočník.

Generál svraštíl čelo, minutu přemýšlel a pak, obraťe se na šikovatele, řekl tvrdě:

»Doveděj je k nejbližší vesnici. Nech je tam vyspat, ať si od obyvatel něco k jídlu seženou. Tohle zítra odevzdáš veliteli v Polonnoji.«

Pobočník napsal jakýs lístek, generál jej podepsal, dal šikovateli, auto odfrčelo. A Švejk, který vyrozuměl, že generálu se stádo paviánů nelibí, šel k šikovateli, a vypínaje se v rádném haptíku, pravil:

»Poslušně hlásím, že to je řákej hodnej generál. Von je to asi takovej, jako byl u nás Radeckej; to byl feldmaršál, ale byl to taky takovej hodnej pán.«

A v té chvíli, co Švejk pronášel svůj posudek, generál prohodil k pobočníku:

»Čert ví, co je to u nás za pořádek! Každá etapa podává intendanstvu ohromné účty za stravování zajatců a ti nedojdou na příští etapu hlad. Manifest jsme k nim vydali, dobrovolně se nám to vzdává a u nás je okrádají. Jedním slovem: úžas!«

A pobočník odpověděl třemi slovy: »Taktóčno, Vaše Prevoschoditelstvo.«

Zajatci, sehnání vojáky se stráně, došli do vesnice. Ale ukázalo se, že ta je vyžraná od vojsk ruských,

která šla tudy na frontu, a dobrotu obyvatelstva již dávno vyčerpaly transporty zajatců, které procházely den co den. Sedláci i ženské dívali se nevraživě a nepřátelsky na modrošedé skvrny, které plížily se v soumraku do jejich stodol.

Všecko zalezlo. Selka, u které Švejk chtěl vyžebřat pár brambor, řekla mu:

»Nět tu; němá, pán, němá ničeho!« odešla, prásknuvše dveřmi do chalupy, a Švejk před stodolou osaměl.

Sedl si na pařez a pokoušel se definovat pocity hladu, který ho svíral jako v kleštích, ale nemohl najít výrazy. V bříše mu hryzalo, bručelo, řehtalo, kuňkalo, škubalo, syčelo, a Švejk nalezl pro to jen slova:

»Je to náramně pitomý, bejt takhle vytrávenej. Tak lehký sny, jak budu mít dnes, jsem neměl už dávno.«

Ve večerním tichu vrzaly u chalupy dveře. Švejk napijal uši a zvědavostí jimi až bezděčně zastříhal.

Z chalupy vyšla selka, nesoucí veliký hrnec. Nalila z něj do koryta u chlívku, proti stodole stojícího, otevřela dvířka, z kterých vyrazilo ohromné prase, a zas zašla do chalupy.

Z koryta k nosu Švejkovu donesla se vůně zápražky a knedlíků. Zvedl se, váhaje chvilkami, a po čtyřech potichu lezl k praseti, které noříc rypák do koryta, zuřivě a rozkošnicky mlaskalo.

Švejk natáhl ruku a sáhl do koryta. Prase zachrochalo a rozehnalo se po ní. Švejk vylovil několik bobů a jednu bramboru, strčil to do huby a potápěje ruku do tekutiny v korytě znovu, šeptal chlácholivě, když prase opět po ní raflo:

»No, no, jen bud' solidní. Ty jsi prase a nemusíš bejt proto tak závistivý a nepřející jako člověk. Snad

nechceš, kolego, aby zajatej rakouskej voják trpěl hlad? Tebe zabijou, až tě vykrmějí, a zatím užiješ dobrý časy. A nás zabijejí jen hladový: z nás holt se bůček neudí, a užitek naše smrt musí dát jinak.«

Prase se uklidnilo a žrālo dál, již si Švejka nevšimajíc. A on poklekl u koryta, lovil pravičkou všemi prsty, a objímaje prase levičkou kolem krku a šimraje je pod lalokem a dávaje střídavě úlovek do úst a do čepice, šeptal praseti dál:

»Boby a brambory, i trochu mlíka v tom je. Máš to, kamaráde, dobrý. Ty budeš vědět, co je zle, až začnou taky válčit mezi sebou prasata a váš král, řákej kanec, tě pošle do bitevní řvavy. No, to tak hned nebude, aby prasata z jedný vsi zblbla a šla na prasata do vsi druhý. Vono holt žádný prase nemá svou vlastní a nemusí ji hájit, když ji vovinou mraky.«

Prase zachrochtalo jako na souhlas a odešlo od koryta pryč. Švejk nabral si esšálkem zbytek, vypil to, nedojené z čepice dal brotsaku a šimraje prase znovu, pošeptal lichotivě:

»Máš uznání a víš, co se patří. K snídaní bych se nechal pozvat zas. Tak ti poslušně děkuju, bratře prase!«

To znova zachrochtalo a odvalilo se do chlívka. Švejk uklidil se zrovna na pařez, když z chalupy vysla selka a obhlédnouc koryto, odešla k oknu a radostně zvolala:

»Tráchim Ivanovič, pojď sem! Hled', prase je zdravé! Dočista dnes koryto vyžralo! Hled', hled', jak by je umyl!«

Dveřmi vyšel těžce starý mužík a prohlédl koryto. Pak vlezl k praseti do chlívka a bylo slyšet, jak praví k selce:

»Sláva hospodinu, že již žere. To už ho ta horkost pustila! Už ani uši nemá tak teplé jako včera!«

A selka se pokřižovala, uklonila někam k neviditelnému a vydechla spokojeně:

»Sláva hospodinu! Sláva Bohu na výsostech!«

Zavřeli prase a šli spat. Ve stodole, na trošce slámy, kterou vši již hýbaly, stál si dobrý voják Švejk, rozstíraje pod sebe bluzu a ranec rovnaje pod hlavu. Bručel si:

»No vída, jakou jsem jím udělal radost a pánu bohu způsobil potěšení. Voni mu lidi volají slávu i za to, když jím prase žere. A zatím jsem to sežral já, prase te válečný bratr. Anebo je to prase válečnej bratr můj?«

Dlouho se to namáhal rozluštit, ale nadarmo. Když tomu nemohl přijíti na kloub, rýpnul do kaprála, který chrněl vedle a chrápal:

»Poslechni, co bylo dřív: slepice nebo vejce?«

»Chrrrrrrr« vydralo se oslovenému zpod vousů, a Švejk, nenalézaje odpovědi, převrátil se na bok a usnul. Zdálo se mu, že je na banketu, kde byla samá prasata, čistě vymytá, oblečená ve fracích, s bílými náprsenkami a řády na prsou, a největší prase že proneslo přípitek všem císařům, co vedou válku, a že to prohlásilo za velkou zásluhu, končíc:

»Dřív lidi žrali jenom nás, teď už žerou s námi! Válka, přátelé, přibližuje nás i lidi k rovnosti, svornosti a bratrství!«

Budíčka ráno nebylo potřebí, všecko ze stodol vynhal hlad.

Zajatci vylézali jak brouci z děr a sháněli něco k jídlu, běhajíce po vsi jako švábi po umyté podlaze kuchyně.

K vesnici přiléhal rybník; u něj chytali a stahovali žáby, a házejíce cukající se zadečky do šálku s horkou vodou, pod nímž valil se kouř ze suchého rákosí, suše konstatovali.

»Dá se to jist; dyť vono z jara je to u nás lahůdka a přejou si to jen páni, co jsou přežraní hus a kuřat.«

Někteří se slabším žaludkem, nechtějíce, aby čápi v Rusku ten rok byli hubení, trpíce následkem nedostatku žab podvýživou, vařili v essálcích malinové listí, nezralá jablka, a jeden Maďar pokoušel se dokonce uvařit i dvě patronašky, tvrdě, že jsou z vepřové kůže a že se z nich musí dát udělat sulc.

Jiní zas, kteří nestáli o snídani teplou, stali se vegetariány: chroustali bouchořata, hryzli nať z česneku a cibule, kterou mohli dosáhnout mezi ploty, kousali šťovík, roztloukali mezi kameny lebedu. Potom jeden učitel prohlásil, že zvlášť výživné jsou kopřivy-zahavky, k čemuž nějaký jednoročák dodal:

»Ty jsou moc dobré, zvlášť v telecí nádivce. Musejí se ale rozsekat na drobno. Moje maminka to dělávala. Kluci, když tak v neděli dala dvě kila té nádivky na stůl a k tomu nové brambory . . .«

Rozvinul básnický a lyricky obraz té telecí idylv s nádivkou a za každým jeho slovem teklo zajatcům, přežvykujícím lebedu, ze rtů více slin, až konečně chutí se jim u hub dělali bubliny. Pak jeden vstal, pokročil ku nadšenému jednoročáku a se slovy: »Není to k vydržení!« hodil jej do rybníka. A za ním druzí hodili tam vyplavit učitele.

Na návsi, když objevily se na ní selky, hledajíce mezi zajatci předměty, vhodné ku koupi, prodávaly se celty a reservní prádlo. Někteří, kdož byli hladem

úplně zdecimováni, prodávali košile i se sebe, svléka-kajíce je a dávajíce je selkám za krajíc chleba.

A když ho snědli a hlad zůstával, přišla k platnosti zásada:

»Když prask plot, ať praskne zahrádka taky,« a stahujíce se sebe kalhoty, postavili se před báby v podvlékačkách:

»Podvlíkačky, charašó! Koupíš, bábo? Dáš za ně chleba?«

A sotva bába ukázala se s krajícem, svlékli podvlékačky přední, vzali krajíc, a zatím co bába mrzutě prohlížela, že jsou roztrhnuté v rozkroku, cpali se a posmívali:

»To si spravíš a vši v nich spař. Beztak jsi mne okradla.«

Odvaha i chut k prodávání rostla. Někdo již prodal za bochník mantl, druhý vyjednával o směnu bot, které zul, tvrdě, že lépe se chodí po Rusku, kde je samá rovina a písek, pěšky na boso. Než ale obchod ujednali, objevili se venku ruští vojáci a s křikem: »Nelza tak, nelza!« řezali řemeny do zajatců i do bab.

Ze stodoly vylezl i Švejk. Ohřál si schované od večeře, dal poctivou polovici kaprálovi, který mu také dal malý podíl z prodeje snubního prstýnku, a přišel na náves, když již vojáci sháněli zajatce do stáda:

»No, poskorej, poskorej, rebjata! V Polonnoji oběd býdět!«

A vydali se na cestu do ráje, kde polévka byla nejvyšším blaženstvím, jako huriska na otomaně v ráji Mohamedově, a když ruští vojáci začli slibovat, že tam bude i maso, chleba, čaj, sachar (cukr), nejhladovější běželi napřed klusem, podobni velbloudům na Sahaře, když přecházejíce vypráhlou část, větří oasu.

Ruští vojáci poznali brzy kouzelnou moc tohoto slova a léčili jím všecko. Když začly se ukazovat následky požití bouchořat, lebedy a nezralých jablek, a zajatci zůstávali, hekajíce a sténajíce ukrutným bolemí, po stranách cesty, průvodčí již řemeny nebili; postavili se u nemocného, udělali lákavý a svádivý obličej a nadchli se:

»Pán, no, pašol, pašol! Do Polonnoje nedaleko, tam chleba tři funty, masa funt bude. Tam náčelstvo charoší, i kaše nám dá! No, zemljak, pašol, pašol! Tam i doktor budět!«

K polednímu došli do Polonnoje, před níž je čekali noví vojáci. Rozdělili transport na několik částí a vedli každou část jinam do zahrad, v nichž byly kuchyně.

Od jedné ke druhé chodil vysoký důstojník a poručel vydávat zajatcům chleba a oběd. Listek, který feldvébl odevzdal, dělal divy, a Švejk, když viděl, že se stohů chleba odhrnují plachty a odpočítávají cihlovité obrovské bochníky, zavrčel spokojeně:

»Správnej člověk. A udělal jim správně nohy.«

Potom přišel četař a odpočítal zajatce po deseti. Za ním ruský voják dal jednomu z nich mísu ze železného plechu, rezavou a špinavou, a zajatcům, kteří je drželi, psal na záda křídou: 1—2—3—4 atd. Pak je vybral, seřadil, upozorniv zajatce, aby si pamatovali, které numero patří do jejich desítky, a odvedl očíslované pod kůlny, kde již kuchaři míchali naběračkami v ohromných kotlích.

A tak Švejk, který nesl na zádech trojku, dodal své desítce polévku, zatím co kaprál dělil na deset dílů chleba a kousky masa.

Poklekli kolem mísy a nebylo slyšet nic jiného, než srkání a cvakot lžic o zuby. Polévka byla pekelně

horká, ale nikdo nenavrhl, aby ji nechali vychladnout, ani do ní nefoukal. Dásně pracovaly tak, jakoby to měly od mísy v akordu.

Polévka zmizela, po mase se zaprášilo, z chleba nezbyla ani kůrka. Zajatci seděli po zemi unaveně, s blažeností, vyzařující z očí ve špinavých tvářích, a očekávali věcí budoucích. Sahara zdála se být velbloudům překročena, a již doufali, že zůstanou pod palmami.

Mezi ně zabloudili ruští vojáci, vracející se od oběda z jiné kuchyně; nesli v rukou malé kotýlky na jídlo, dávali se do rozhovoru se zajatci, a pak, vysypávajíce obsah kotýlku jím do dlaní, usmívali se široce, přihlouple a dobrácky:

»Vót, pán, beri! Kušaj, kušaj na zdraví!«

Švejk bavil se také s jedním nepřítelem svého císaře o tom, je-li v Austrii tóže slunce a skolko tam země na člověka. Nerozuměli si navzájem a byli rádi oba, když voják ukázal Švejkovi, aby nastavil dlaně, a obbraceje kotýlek dnem vzhůru, plácl dlaní na jeho dno, aby se obsah vysypal. Potom odešel.

»Fíjujujú!« hvízdl Švejk, kterého dar v rukou pálil, jak byl vřelý a jal se foukat do dlaní, zíráje na nadílku, která byla opět plna záhad.

Malá, kulatá, čistě žlutá zrníčka lpěla u sebe v jakési kaši, a mezi nimi vykukoval zvědavě ven lojový škvarek.

»Zas řákej čert!« prohodil Švejk ku kaprálovi, který také hromádku okukoval, »s kterým se můžu votrávit. Voni toho člověku moc nedaj a co dají, to eště stojí za hovno. Kouří se to, jí se to, vaří se to napřed, nebo co se s tím dělá?«

»Ježíšmarjá!« vykřikl vtom nadšeně učitel, kterého ráno vymáchali v rybníce, »vždyť tímhle u nás krmějí kuřata. Pánové, prosím, to je proso! To oni mají na moučník k obědu jahelník!«

Ve vedlejší desítce, kde jim to vojáci nasypali do mísy, někdo zavolal: »Tu, tu, tu! Na, putinka, půť, půť, půť,« jako když se svolávají slepice, a Švejk nato zakokrhal jako kohout hlučné: »Kikyrikíí!«

Jednoročák začal kroužit okolo mísy, napodobuje spuštěnýma rukama křídla kohouta, když dělá nemravné návrhy slepici a chce být neodolatelným a svůdným, jak lajtnant v bále. A najednou, všude, kde měli prosnou kaši v mísách a dlaních, ozvalo se »Kykyrikíí, típ, típ, típ!«

Seběhli se okolo ruští vojáci a zaujali hrozné po- stavení, vidíce v tom výsměch sobě, ale pochopili brzy, že zajatci se jen tak baví, když cpou si kaši do úst, volajíce: »Na, tutinka, na, na, na!«

Přišel pak oficír opět, pohovořil s některými šaržemi německy, a vojáci hnali zajaté do stodol s křikem:

»Vot, oddychajte! Odpočíňte si až do rána!«

K večeru odvedli je ku kuchyním opět a po polévce dostal každý tři kostky cukru. Dobrý voják Švejk toho dne usínal s vědomím, že za to, že zradil císaře pána, bůh ho pořád trestat nebude a šálek slaboučkého čaje, který vypil, zahřál ho tak, že mhouře oči do tmy, která zahalovala stodolu, jsouc řezána chrapotem jak pilami, sám pro sebe si zpíval:

»Voják přijde do hostince, tramta, tadaďá,
dá si nalejt do sklenice, jako pán.

A sedlák, darebák, tramta, dydadyda,
stojí v koutě jak žebrák, kuku!«

Zakukal tak přirozeně, že učitel zvedl hlavu a šeckral rozespale:

»Mařenko, ještě mě polib a zeptej se kukačky, za kolik let budem svoji a kolik budeme mít dítěk; vždyť tě mám, Mařenko, tolik rád a neprosil bych o tvůj vínek, kdybych tě tak vroucně nemiloval,« do čehož kaprál, jehož ve dne trápily větry, udělal nehorázné: »Trrrrrrr,« jako když zahřmí.

A Švejk, přemožený dojmy, které se naň valily, ještě se jednou posadil a řekl laskavě, srdečně a měkce:

»Pánové, držte voba hubu! Mně se chce spát!«

* *

Etapa v Polonnoji byla dlouho Švejkovi předmětem vzpomínek a rád o ní vypravoval, jak tam se měli a jaké tam učinil nové objevy.

»Představte si, pánové,« říkal, »že ráno jdu zas s mísou pro polívku. Snědli jsme ji a jdu po druhý, protože jsme měli eště chut. A ten kuchař mě vodstrčí a žene mě pryč. Když jsem nechtěl jít, bacil mě po hlavě tou naběračkou. A vtom tam přijde ruskej fešák takovej vousatej, v brejích a povídá: »Dej mu, je to pán, náš člověk pravoslavnej.« To jsem mu, kluci, rozuměl zřetelně, přeci umím už dost rusky. A kuchař mi polívky nalil a do ruky mi dal eště kousek klihovatky. Pak jsem si šel ke druhýmu kotli, kde vařili kaši pro ruský vojáky, nastavím eszálek a povídám kuchaři: »Pán, já pán váš, člověk pravoslavnej.« Von zvedne pokličku a plácne mi kaše vrchovatej šálek. Jdu k vojákům, ukážu jim na chleba a řeknu: »Já pán pravoslavnej.« A voni mi chleba cpou do kapsy. A pak tam

je ňákej mladej voják a ten dává po cigaretě. Protlačím se k němu a zasyčím: »Dej mi jednu, já, pán, člověk pravoslavnej.« Von se na mě pořívá a povídá a huba se mu celá při tom křiví: »Nebav se a nehoň se, když máš krátký tričko. Jak můžeš bejt pravoslavnej, když jseš z Vršovic?«

»Pánové, ten ruskej voják mluvil tak čistě rusky, že jsem mu rozuměl každý slovo a von mě taky. Já řeknu: »Já nejsem z Vršovic, já jsem dycinky z Prahy a von mi vodvětí: »Ale u vodvodu by jsi na Střeláku, vid', ty starej vole?«

»Vona, kluci, ruština, když ji mluví intelligentní člověk, je řeč tak čistá, že jsem si při tom vzpomněl hned na pana Klofáče, že každej českéj intelligent se s ruským intelligentem lehce domluví. Dyk voni tu, pánové, měli vo nás takový informace, že von i věděl v který hospodě mají pivo popovický a v který smíchovský.«

»Von mi dá dvě cigarety a povídá: »Tu máš, ty votoku Vídně, Berlína a Říma,« a já protestuju: »Já nejsem žádnej votrok, já jsem voják svýho staříčkýho mocnáře a budu pro něj bojovat do roztrhání těla!«

»Von se zasměje a zas mi povídá: »Ty jseš ňákej pěknej blb; nemáš místo mozku komisárek? Tady se, bobečku, moc nehoň, abys nedostal pár přes držku, na nás máš tričko moc krátký. Teď seš v Rusku, a s takovým fórem na nás nechod!«

»A řek to zas tak zřetelně, že to bylo jako česky. Tak je ta ruština, když jí mluví někdo, podobná češtině. Dyť von mi řek, že bych moh dostat i přes držku. Vono mi to bylo divný, ale řeči jsou si podobný a vono se leccos splete, že je to takový, jako v jiný řeči. Jako to bylo s tím Mejstříkem, co bydlel v Podskalí a vozil

po Vltavě vory. Von jde jednou po nábřeží a proti němu jde řákej cizej pán, kterej se furt dívá do malý červený knížky. A chodí ten pán s knížkou vokolo Palackýho pomníku a neví kudy kam.«

»Ten Franta Mejstřík byl trochu ve světě a věděl, že takoví anglický lordi, co cestujou, aby něco uviděli, na korunu nekoukají. Jde k pánovi a ptá se ho, koho, nebo co hledá?«

A pán mu povídá německy, že by chtěl na Vyšehrad a kudy se tam jde. — Franta německy trochu uměl a nabidl se cizinci, že jej tam dovede. Ukázal mu hřbitov, všecky šance a pán byl tou krásou celej vytrženej. Furt chválí a chválí německy, jaké máme v Praze krásnej hrad, jaký úchvatný panorama, jakou nádhernou řeku a Mejstřík stojí za ním a přitakuje:

»Ja, ja, bitte schön, ja, ja. Bei uns ist alles prachtwoll.«

Ten mylord se ale najednou podívá do mapy a ptá se Franty:

»Haben Sie auch da eine See?« (máte zde nějaké jezero?) a Franta byl s němčinou v koncích. Co je to »Seé« nevěděl a né si vzpomenout, jestli to slovo vůbec někdy slyšel.

A cizinec, když viděl, že Franta tone v rozpacích, chtěl mu to vysvětlit, ukazuje na vodu, opisuje prsty kolo a říká:

Eine See, nu Wasser, eine See. Zum Beispiel wie im Schweizen: Neuchatel-See, Vierwaldstädter-See. (Jezero nějaké, no vodu v jezeře. Ku příkladu jako ve Švýcarsku.) A Franta se vytáhne a radostně povídá:

»Ja, das haben wir: Nebavséé, nehoňséé, postavséé.« A tak povídám tomu vojákovi, že bych ho měl znát

a že jsme se snad viděli vo sokolském sletě, když tam byla z Ruska deputace. Von se zas směje:

»Ale kdepak, nádivo. My jsme se v Praze nemohli vůbec potkat, když ty jsi šel z Vyšehradu po železniční lávce na Smíchov, šel jsem já z Malý strany po Karlovom do Prahy.«

Chechtá se, jak já jsem vyjevenej, co von všecko zná, když je to přece ruskej voják. Jiný vojáci na něj koukají taky jako blbí a von si dělal ze mně športou-chlata v jednom kuse. Pak veme do ruky dva balíčky máchorky a povídá:

»Votroku Vídně a Berlína, řekni, že Franz Josef i Vilém jsou lumpové. Řekni, že zasloužejí voprátku za Husa, Bílou horu, Komenskýho, Kramáře, Machara a jiný mučedníky! Přísahej, že pomstíš jejich krev!«

Co jsem měl dělat, když nebylo co kouřit? Řek' jsem vo nich že jsou lumpové a přísahal jsem, že se budu mstít do desátého kolena a von mně tu máchorku dal.

Pozdějc jsem se v Kijevě dozvěděl, že to žádnej ruskej voják nebyl. Byl to řákej Tonda Novák z Břevnova, kterej zastřelil na frontě svýho hejtmana, když ho skopal, že sežral konservy a utek k Rusům a dal se k nepříteli, zapomenuv na slavnou přísahu, danou císaři pánu.«

Bylo proč Švejkovi na Polonnoji, kde jim jeden důstojník, který snad nekrad a zajatce také považoval za lidi, udělal den ze života bohatých, vzpomínat. Za Polonnojí začala zase bída.

Bylo rozhodnuto, že až do Kijeva transport musí pěšky. Ruská armáda ustupovala neustále, nemohouc se nikde uchytit a vlaky nestačily odvážet raněné a zásoby střeliva, aby nedostaly se do rukou nepříteli.

Za tři dni pochodu, trvajícího od časného jitru do noci, dostali zajatci jen jednou kousek chleba. Čtvrtý den, když došli k nové etapě a přijeli pojízdné kuchyně, ze kterých měli dostat jíst, podnikli Maďaři a Rumuni s Bosňáky, jsoucími ve transportu, na kotle útok.

Rány pažbami je nezadržely. V minutě byly kotle na zemi převrženy koly vzhůru, pod nimi sténali opaření a pošlapaní a na nich, na kotlích a okolo nich prali se zajatci, rvouce si vousy a vlasy, ryjíce si nehty ve tvářích a bijíce se šálky do hlav.

Čtvrt hodiny marně namáhal se hlouček ruských vojáků zjednat pořádek a znemožnit rvačky. Všecko úsilí, všecky rány kolbami do změti těl, byly marny.

Proto někdo zavolal kozáky. Ti vjeli do zástupu na koních a práskajíce dlouhými knutami, roztrhli rvoucí se klubka od sebe, rozdávajíce rány na všecky strany.

Kozákům zalíbilo se honit se za zajatci a práskat je knutami. Rozjeli se i do zbytku, který bitvě o menáž nečinně přihlížel a rozehnali ho po polích na hodinu cesty, majíce radost, že mohou to pak zas ranami karabáčů shánět dohromady.

Ten den k večeru došli k malé vesnici, zpustlé a zanedbané. Vojáci rozpustili je, nestarajíce se, kam jde kdo, po stodolách a chalupách.

Švejk zašel s kaprálem, učitelem a jednoročákem do malé stodůlky, opřené o bok chalupy. Víc zajatců s nimi nešlo, domnívajíce se, že ve velkých chalupách spíš dostanou nějakou bramboru.

Hodili rance do stodoly a vyšli na obhlídku. Chalupa byla zamčená, chlévy prázdné. V nich našel učitel dvě celé řepy. Jednoročák vytasil se s dvěma polévkovými kostkami systém Gráf, Švejk nabídl sirky a nasbíral

dříví; rozkrájeli řepu do dvou esšálků a vařili k večeři polévkou, do které ještě přidal Švejk hrst ovsy a petržele.

Snědli ji a zalezli do stodoly k spánku; stahovali do kouta trochu hrachoviny, natřásali ji, aby byla kypřejší a měkčí a při tom objevil jednoročák několik lusků hrachu.

»Pánové,« upozornil, »ta hrachovina není vymlácená; snad by se, kdyby bylo světlo, našlo víc lusků k uvaření. Takhle to kousat nejde, je to tvrdý.«

V jeho zubech praštilo, jak by myš dřevo hryzla.

»Což o to,« vzdychnul učitel »ona by z něj polévka byla dobrá. Ale lepší je hrách se škvarkami anebo s uzeným.«

Hrachovina pod učitelem chrastila a šelestila, jak probíral ji pisty, namáhaje se najít lusk, a k tomu dodal Švejk:

»Vono by se to nedalo zahodit, třeba hrách mě trochu nadejmá a jde ze mně ven celej. Já, pánové, neztrávím hrách ani čočku, já jsem v tom jakoňákej Růžička a Tichánek z Louňovic, jak byli spolu v Benešově na jarmarce pro krávu. Růžička měl k vobědu čočku, Tichánek hrách; krávy na jarmarce kupili a jdou pít litkup do hospody. Na pivo si dali sličovici, potom každej tři čtvrtky vermutu a měli nakoupíno akorát. Tak jdou domů, krávy táhnou za sebou a na silnici najednou Růžička povídá: »Josef, já mám bolení a nucení, měl jsem v poledne čočku, ale mám strach, že bych upad. Mně se motá hlava.« A Tichánek na to: »Václave, vzals mi to z huby, to je moje řeč; já měl hrách a jdu sotva bolením taky. Pojd' sem, vopřemě se vo sebe:« — A sedlí si na bobek,

vopřeli se vo sebe zády a voboum se znamenitě ulehčilo.

Ale ráno přijde Ticháňková k Růžičkovům podívat se na tu straku a povídá mezi řečí: »Taky, tetičko, přišel váš domů tak zdělanej? To moje prase se až podělalo, ale to je divný, přece vím, že jsem mu uvarila a že jed hrách, ale v kalhotech přines plno čočky.«

— Růžičková máchla rukou: »Ani se neptejte, já z mýho dobytka musela stáhnout všecko a hodit to do necek. A je mi to taky divný; my jsme měli v poledne čočku a von má v podvlíkačkách samej hrách.«

Švejk odmlčel se, vtahuje nozdrami chtivě vzduch. Pak dodal:

»Já mám takovou chuť na uzený s hrachem, že mám až halucinace. Kluci, já tu cejtím vůni uzenýho.«

Jednoročák resignovaně vzdychl, učitel začal mluvit cosi o matení smyslů vydrážděním představ a vznikání dojmů a přeludů pod vlivem přání. Švejk ulehl, bylo slyšet, jak funí, až mu vzduch v nosních přehrádkách píská, pak očichal stěnu za sebou a prohlásil určitě:

»Pánové, žádný halucinace, žádný přeludy pod vlivem přání. Pojďte si kluci, čuchnout sem. Za těmi trámy je uzený.«

Oba přilezli k němu a sklonili nosy ke skulině mezi dřevy, vtahujíce do sebe vzduch, jak srnci, když větrí; potom jednoročák vyhekl z hluboka:

»Na mou duši, tam je uzené. Snad špek anebo šunka.«

Učitel strčil nos do štěrbiny již tak, až se mu do něj zadrhla tříška a třásl se celý rozčilením; pak vdechl lítostivě:

»Kdyby člověk byl myší, mohl by se k tomu dostat. Anebo měsíčním paprskem, který tam vklouzne okny.«

»Vono není potřeba bejt náměsíčníkem,« opravil ho Švejk, »von se tam pořádnej člověk dostane i bez myší,« načež učitel odsekla uraženě:

»Ano, kdyby nebylo zákonů fysických. Znáte, pane, zákon o neprostupnosti těles?«

»To neznám,« odpověděl Švejk pokojně, »vo takový blbosti já se nikdy nestaral. Tam v té komoře je uzený a je potřebí to zařídit nebo vobjevit takový fysický zákony, aby vono dostalo se buď k nám nebo my k němu.«

»A kdyby nebylo neprostupnosti stěny, která oddeluje maso od nás, pak chrání je před námi zákon a právo vlastnické,« zařečnil dobrovolník:

»Já, pane, jsem v třetím semestru práv a vím dobře, že cizí vlastnictví musí být respektováno. O nezvratitelnosti majetku mluví již staré právo římské. Znáte, příteli, paragraf 171 trestního zákoníku o krádeži, znáte paragraf 83 téhož zákoníka o vloupání? Sazba od 6 měsíců do 20 let.

»Neznám taky tyhle voloviny,« stejně pokojně a tvrdošíjně řekl Švejk: »Já vím jen tolik, že mám hlad a že v té komoře je uzený.«

Učitel tahal z nosu již třetí zadrhnutou třísku a s hlubokým, ze srdce hloubi jdoucím vzdechem odplížil se na svůj pelech z hrachoviny: jednoročák vysvětlil ještě Švejkovi různá práva a zákony z dávnověku, středověku a novověku a pak se uklidil za učitelem, řka Švejkovi na rozloučenou:

»Za právem vlastnickým stojí celá lidská společnost a ono je základem lidské kultury a štěstí.«

Švejk mlčel, hluboce přemítaje a jednoročák usnul z radosti nad tím, že našel někoho, koho může oblažovat svými vědomostmi. Záhy jeho chrapot mísil se s chrčením učitele v symfonii zvuků víc nepříjemných, než uchu libých.

A v té chvíli pohnul se Švejk, odhrnul od stěny podestlanou slámu, pak potichu vylezl ze stodoly a šel k chalupě. Byla zamčená, visací zámek na dveřích ukazoval, že obyvatelé se nevrátili. Švejk stejně potichu zalezl zpět do stodoly, klekl u stěny, vytáhl z kapsy nůž a zabodl jej několikrát do země, pak odhrábl hlínu rukou, dobývaje se pod stěnu. Opakoval to několikrát a pak, lehna, vsunul pravou ruku do díry; prošla pod dřevy, na druhé straně bez odporu vyšla zase ven. Komora neměla podlahu z prken, měla jen, jak stodola, podlahu z hlíny!

Po učinění tohoto objevu počal Švejk rýti a hrabati, až se z něj lilo; za hodinu prostrčil dírou hlavu, za druhou prolezl jí celý a byl v komoře.

Současně s ním vedral se tam měsíční paprsek, o kterém básnil učitel a osvětlil mu celou místnost s bohatstvím, které se v ní nalézalo.

Nebylo toho mnoho: tři bochníky chleba, pytel mouky, kus špeku, dva páry uzeného a kolo suchého slámu. Švejk to obhlédl a počal skládati si to do brotsaku.

V koutě objevil ještě dvě hrudky másla a kus tvarohu; vzal si jen jednu hrudku a vyňal zpět párek uzeného, který pověsil na staré místo; potom položil zpět dva bochníky chleba, bruče si:

»Dyť voni musejí taky něco jíst, až přijdou. Nechám to tady.«

Protáhl se dírou do stodoly, strkaje věci před sebou a jal se zas hlínu shrnovati a ušlapávati.

Uřízl si po té práci ohromný skrojek, namazal jej máslem a pustil se do něj, dodávaje spokojeně verš z Jablonského »moudrosti otcovské«: »Nejlépe chutnává jádro, jež jsme sami vyluštili.«

Ráno, když ještě kamarádi spali, rozřezal chleba na krajíce, maso na kousky a salám na kolečka, aby to nemusel vytahovat celé, až bude jísti a zabalil to do onuček, uloživ to vše, až na část určenou na ten den, do rance. Kus chleba s máslem dal do brotsaku.

Sotva slunce povyskočilo nad zemi, hnali zajatce z vesnice dál, slibujíce oběd na příští etapě, kam měli přijíti k večeru. Hlad nepřestal a stával se teď, když byli již od fronty daleko a duševní deprese z bojů povolovala, doternějším, nesnesitelnějším a zúřivějším: lidé dívali se po sobě jak dravci.

V poledne měli odpočinek na kuse louky: dobrovolník otevřel úžasem až ústa, když Švejk rozepnul brotsak, vyňal kus chleba namazaného máslem, dal si jej na kolena a ukrajuje jej a příkusuje k němu špalíčky masa, řekl k dobrovolníku jemně a sladce: »Na chlebě s uzeným stojí celá lidská společnost a ono je základem lidské kultury a štěstí.«

Dobrovolníku slzy vstoupily do očí, učitel velmi hlučně se vysmrkal, a ve Švejkovi ozvalo se dobré jeho srdce: dal každému krajíci, promlouvaje k nim:

»Vidíte, mládenci, co je vám platno všecko vzdělání, když se bojíte krást a chodit po nezákonné a trnité cestě hřichů. Jo, jo, kdybych já byl vzdělanej, ze mě mohlo bejt něco víc.«

Do etapy příští přišli pozdě večer a s obědem byli odkázáni na ráno. Švejk se svými společníky ocitli

se v polozbořené, malé kůlně sami. Ráno se Švejk probudil první a sáhl po brotsaku, který měl v noci na bříše.

Byl prázdný, ač přaskami nebylo hnuto a ostaty zapnuté; ale v boku brotsaku zela ohromná díra, způsobená řezem ostrého nože a ukazovala, jakým způsobem chleba i maso dostalo se ven. Švejk podíval se na své sousedy: dobrovolníku leskla se brada jak vypulírovaná a učiteli drobeček masa trčel ve vousech; spali ale blaženě a klidně, růžoví pod špínou jak nemluvňata a nic se nepodobalo, že by je hryzlo špatně svědomí.

A tu dobrý voják Švejk vyšel z kolny, sepjal ruce a vztáhl je k modré obloze:

»Bože, vodpust jím, voni nevěděli, co činěj a že toho mám víc v ruksaku! Osviť je, duše svatý, ať učitel zapomíná fysickej zákon o neprostupnosti těles někde jinde než u mýho brotsaku a jednoročákovi vdechni, že lidi kradou i když mají čtyři semestry římskejch i rakouskejch práv! Voni, pane bože, lidi jsou zloději všichni a nekradou jen tenkrát, když jim to nestojí za to! Vono vzdělání na člověku je jen takovej slaboučkej, fórovej lak, kterým jsou páni natřený a pod ním je klacek zrovna takovej, jako jsem já, služebník tvůj, věčný bože, jež panuješ na nebesích!«

Švejka samotného překvapila zbožnost této modlitby, které nebe nemohlo odolat a slyše v kůlně šramot, honem se vrátil. Od dveří odskočil učitel, který hlídal a od ruksaku jednoročák, jež ranec hladil, ohmatával a pokoušel se rozvázati provázky jej uzavírající. Švejk šel k němu, právníkovi dal pohlavek a řekl mu vlídně:

»Fysický přírodní zákony a všecky paragrafy trestního zákona jsou ve válce pro pořádný vojáky překonaným stanoviskem. Tahle válka je na vobranu kultury a proto kradě, kde můžeš. Vona zlodějna jak těživa nepomine a budou s lumpárnou panovat na věky věkův! Jen můj ruksak mějte v úctě!«

Načež učitel pokřížoval se a zpozorovav kousíček masa ve svých vousech, strčil jej do huby a pohnutým hlasem dodal: »Amen!«

O chvíli později klečeli u mís zkyslé polévky, trhajíce zuby kusy plesnivého a tvrdého chleba a za hodinu již na to byli na další cestě do Ruska, které leželo před nimi obrovské, tajemné, nezbádané a nezbadatelné a ukazovalo jím ohromné plochy žitných a pšeničných polí, brčálově zelených luk, březových lesíků, stáda dobytka u roztrhaných vesnic, u nichž točila se ve vzduchu ohromná klepeta větrných mlýnů.

Vojáci řekli jím, že odpoledne dojdou na vesnici, kde zase dostanou jíst a kde budou do rána: modrošedý řetěz bídy roztáhl se proto po obou stranách silnice a rychle smýkal se kupředu.

A vzadu šinul se vstříc Osudu dobrý voják Švejk a upřímnost i důvěra zářila mu z očí: opíral se o tyčku, vytrženou z plotu a do tajuplné, záhadné a plodné ruské stepi zněl jeho hlas:

»U Brna louka zelená,
na ní travěnka červená.

Stály tam na ní dvě panny
obě žalostně plakaly.

Díval se na ně z hradu páni
na své pachole zavolal.

Vstávej pachole, stroj koně
pojedem spolu do boje.
Copak tam budem dělati
když nemáme flinty nabity?
Budem tam honit srnčata
osmnáctiletá děvčata.
Budem tam honit zajíce,
omsnáctileté dívčice.«

A když se v daleku ukázaly dvě pozlacené věže nad zelenou střechou a ruští vojáci ukazovali, že tam za tím je ta etapa, šel Švejk už vzadu docela sám, neboť jsa najedený, ku kuchyni nepospíchal a táhna líně nohy v prachu, rožhaveném sluncem, vdechoval labužnický vůni chleba a sena, jež vystupovala ze stepí a oklepávaje vši, které vyšly si na procházku po rukávě jeho bluzy, maladil hlas do té nejnovější:

»Náš císař pán do boje,
vojáky své svolává.
Pojďte vy sem, moje drahé děti
vojna už nám nastává.
Potáhnem do pole
na nepřítele.
Tam budeme svoji krev prolévat
za vlast a za krále.
Která dobrá matička,
má na vojně synáčka,
ta se musí vždycky časně ráno
podívat do slunéčka.

Sluníčko je červený,
synáček je raněný,
on tam leží na bojišti
má srdce prostřelený.

Moji drazí rodiče,
kdybyste to viděli
jak já se tu v svojí krvi válím
plakat byste museli.

Byla to rýmovačka nekonečná a byla tak patriotická a blbá, jako by ji složil páter Lutinov-Dostál a nedivme se proto, že Švejk v ní našel zalíbení. Odpuštme mu to a nehněvujme se proto na něj, jako se nehněváme na »Českou Akademii«, která za takové voloviny udělovala ceny.

* *

*

Čtyři dni marše zase byli za nimi a šli teď po vesnicích, kde již ruská vojska nestála a kde etapní velitelství nebyla.

Nebylo proto hůře, bylo spíš lépe. Vesnice byly bohaté, o válce téměř ještě nevěděly, vojska ani zajatci tudy ještě neprocházeli a tak se transport všude setkával s pochopitelným zájmem. Sedláči litovali a podávali zajatcům tabák i cigarety; ženské plakaly, vidouce tu bídu, rozdávaly chleba, vařily samy k večeři brambory, odnášejíce je v hrncích zajatcům do stodol.

Brutalitou války začla zas prorážet lidskost. Ruští vojáci již nikoho nehonili kupředu, a když některý

zajatec táhl se, jsa nemocný, nebo maje odřené nohy, daleko za průvodem a sedlák, který dohonil transport na vozíku, upozornil na něj vojáka, že mu vzadu jeden chce utéci, konvajir máchnul jen rukou: »Pusť uderet! Do Austrie teprv daleko!« (Ať si jde! Do Rakouska teď má daleko!)

Přišel-li transport do vsi ještě za světla, obklopili jej mužíci, ženské, holky a děti a navazovaly se díškursy. Ptali se, jestli je u nás slunce, země, stromy, voda, jaké se seje v Austrii obilí, a zvěděvše, že žito, oves, ječmen, pšenice, že u nás jsou topoly, višně, břízy a hrušky, že na to v létě svítí slunce i prší, v zimě padá sníh, že je u nás ve dne světlo a v noci tma, v létě teplo a v zimě mráz, usmívali se radostně a spokojeně konstatovali: »Vše rovno, kak u nás! Vše boží mír!« (Stejně jak u nás, všecko svět boží.«)

Děvčata přinášela v džbánech mléko a chtěla na zajatcích zpěv. Selky vyptávaly se, jak se zachází se zajatými u nás, proč jím naši uřezávají nosy, uši, vydlubují oči, zbavují jich přirození; nebylo chalupy ve vsi, aby někdo z ní nebyl v Rakousku nebo v Německu v zajetí.

Švejkově fantasii otevřelo se ohromné pole. Vykládal ze široka o životě u nás, míchaje do pravdy bajky, jaké mu slina na jazyk přinesla, a posluchači naň otvírali huby, kývají hlavami, říkajíce: »Da, da, pravilno« a Švejk ve svých očích rostl sám před sebou

Připadalo mu to tak, jako že jde na konec světa a že ten svět bude bez konce. Jednou v dešti rozmočil si boty, které mu ztvrdly jak kůra a dřely potom do krve a chodil proto bos, nose boty přes rameno a obouvaje je jen na noc, aby mu je nikdo neukradl. Pořád před ním byla rovina, pořád stepi, na nichž se

pásli krávy a volové a nic v tom nepřátelském státě nepřipadalo mu již tak cizí.

Ovládal již trošku ruských slov a domorodci mohli mu tak, když je houpal, patnácté či dvacáté slovo rozumět; jeho zevnějšek ošumělý, odraný vzbuzoval u mužíků při jeho poctivém obličeji důvěru a oni nejraději, jsouce mu podobní, obraceli se na něj.

»A jak váš car,« řekl mu starosta v jedné obci kde nocovali, »je to člověk charoší? Vždyť je to starý člověk a vojnu si na svědomí brát neměl. A naše zajaté proč tam mučí?«

Švejk, rozuměje z proneseného sotva tak desetinu, bez rozpaku odpovídal:

»Von náš car je prďola starej, ale člověk není zlej. Voni lidi na každom něco uvidí a najdou. Vono se vo vašem caru povídá, že je to taky teplej hoch. A všem vaším zajatcům náš císař pán každej den myje nohy, jako svatej otec v Římě na zelenej čtvrtce dvanácti nejstarším starcům.«

»A našeho Ivana, syna našeho Ivana Ivánoviče, ty v Galicii neviděl?« zeptala se žena starosty, dokládajíc: »On u 216. pluku slouží a psaní poslal, že je v Galicii.«

»Já viděl, paní drahá, moc vašich synů,« úsměvně odpovídal Švejk, »váš Ivan Ivánovič člověk charoší? Je von blond a nebo brunet? Je víc po tatínkovi nebo po mamince? Já s ním hovořil a von vás dává po mně pozdravovat. Poklonu vám posílá.«

Oči stařeny se rozsvítily blahem a zvědavostí. Vzala Švejka za ruku jako milenka, a zasypala ho spoustou otázek, z kterých Švejk si nevybral nic a proto střílel na slepo:

»Mluvil jsem s ním, matko drahá, na samejch haličských hranicích; povídal mi, že se má dobře, že chleba i sacharu mu chvátí a že k vám mám jít na noc. Řekl: otec charašó, máť charašó, vzkaži jím můj poklon! A taky ať ti dají voběd a večeři!«

Starosta vzal Švejka za ruku druhou, pohlabil ho po tváři, poplácal po rameně, řka:

»Vot, molodče! Vot soldát charoší! Nu, pojďom, brat, pojďom v naši chatu kuricu kušáť!«

A tímto způsobem zúčastnil se Švejk rodinné večeře, při níž odpravil téměř celou slepici sám, neboť ani starosta ani nikdo z jeho dětí nejedli, obdivujíce charošího soldáta Švejka a starosta osobně, když Švejk, klíma je blahem z nasycenosti, počal usínat, odvedl jej do chléva, kde mu žena na čerstvé seno dala dokonce pod hlavu i polštář.

Když starosta vlezl si k ženě na prýčnu, prohodil k ní, dávaje si holinky pod hlavu:

»Vot, Austriec, vrah náš, no eto člověk slavnoj i s obrazováním charoším. (Hle, Rakušák, nepřítel, ale člověk je to milý a se vzděláním). Kažeťsja, on i gramotnyj! (Zdá se, že i číst a psát umí).

A starostka odpověděla, jsouc probuzena z první dřímoty:

»Slavnoj člověk a s naším Ivanem mluvil na frontě! Třikrát já se za oba dnes pomodlila a ikonám poklonila! Dej mu bůh zdraví!«

Ve chlévě zatím Švejk svlékl se do nahá a zpozorovav, že mimo krav jsou zde i koně, odnesl všechn svůj mundur k nim a navlékl jim ho přes hřbety, aby mu z něj vylezly vši, které koňského zápachu a tepla nesnesou.

Spal blaženě, když ho nic neštípalo a ráno, rozpo-
mínaje se na své sny, řekl si:

»Akorát tak to bylo. Z každý strany stál jeden anděl
a vovívali mě křídłama, andělskéjma perutěma, aby
na mě mouchy nešly.«

Oblékl si zdesinfikované prádlo a uniformu a vyšel
na dvůr umýt se k studni. Tam u vozu zpozoroval
kbelík s kolomazí. Švejk, umývaje si špinavé a roz-
praskané nohy, vzpomněl na své tvrdé, dřecí boty a
napadlo mu, že změknou, kdyby je kolomazí natřel.
Sebral kbelík a šoural se s ním do chléva. Ale tam,
hledaje kartáč, kterým by uskutečnil svůj plán, byl
zklamán. Kartáče nikde nebylo a vhodnou náhražku
také neobjevil.

A tu Švejk, rozhlížeje se ještě, čím by boty namazal,
shýbl se pojednou, uchopil ocas krávy, která klidně
ležela, moudře přežvykujíc a namočil jej v kbelíku,
rozmažávaje jím pak kolomaz po svých škorních.

Kráva se ohlédla moudrýma očima, jaká se to s její
okončetinou děje divná procedura a Švejk se zdvořile
omluvil:

»Nezlob se, strako. Jedna tvá sestra zavinila, že
jsem vo všecky svý property přišel a tak mi dovol,
abych užil tvý laskavosti, když musím bejt vynalé-
zavej jak Robinson Krusoe. Vona, krávo, všecka tech-
níka se ve válce moc vyvinula a až přijdu domů dám
to ministerstvu vyučování, jaký kráva dává užitek, aby
to v čítankách opravili a pošlu to, ten svůj vobjev, do
»Vynálezů a pokroků« anebo do »Nový Epochy«.

Když transport odcházel, doprovázela Švejka celá
rodina starostova a dívala se zbožně na jeho fajfku,
která, nacpána jsouc darovanou máchorkou, vydávala

oblaky štiplavého dýmu, takže starostka se podivila:
»Vot, eto nastojaščí samovar,« až daleko do polí.

Tam se loučili. Starosta Švejka obřadně políbil a potřásaje mu rukou, přál mu pohnutě šťastné cesty a zval ho, až půjde do Austrie zpátky, aby se u nich zase zastavil.

Švejk, vida jeho srdečné pohnutí i to, že selka stírá slzy, vrátil mu hubičku stejně poctivě a otřel si také oči:

»Vida je, pořádný lidi. A ty, Švejku, jsi lump. Jseš takovej lump jako ten Kladívko z Vinohrad, co dával furt do »Politiky« inserty, že se vožení a pro klamání holek dostal se do kriminálu.«

Starosta vytřel si také oči rukávem košile a přisvědčil:

»Da, da. Nadělala vojna dělo.«

»A do Kijeva ještě daleko?« zeptal se naposled Švejk.

Starosta minutku rozmýšlel: »No, nedaleko. Tak dvě stě verst budět.« (Jen dvě stě kilometrů).

A Švejk popatřil do dálav a se rtů se mu smeklo:

»Doufám, že tam už je moře a že tam najdu něký ty protinožce.«

V PEVNOSTI V KIJEVĚ.

Za dob našeho mládí měli jsme v čítankách rozkošnou povídku o jednom králi, který porazil vojska dvanácti králů nepřátelských, a rozprášiv je, tucet panovníků zajal a zapřáhal si je místo volů do svého žebříčku.

A stalo se, že jeden ten král zajatý a zapřažený, za opráť táhna, neustále na přední kolo pohlížel, stále říkaje: »Kolo dokola se točí.« Opakoval to tak vytrvale, že si všiml toho král vítězný a dal zastavit aby se zeptal, co by to znamenalo.

Ten král tažný mu na otázku odpověděl: »Kolo dokola se točí, loukou, která nahoře byla, dolů přichází a ta, která dole byla, zase na vrch se nese. A tak, kolego, mění se i osud lidský. Dřív my jsme se vozili po poddaných, teď, o mocný králi, vozíš ty se po nás.«

A králi bohatýru se tato filosofie tak líbila, že posadil zajatého vedle sebe na kozlík, aby se také vezl, čímž tento přestal být filosofem, když vůz již táhlo jen jedenáct králů, kterým nákladu tím, že dvanáctý projevil životní moudrost, přibylo.

Ku cti Švejkově konstatujeme výslovně, že takové hanebnosti, posuzuje situaci, nikdy se nedopustil, i

když za tři neděle, které šli od Brodů do Kijeva, nedostávali jíst, i když vyplazovali jazyky horkem na zaprášené silnici, anebo ještali v promoklých pláštích, mokří až na kůži, zuby, hladoví jsouce jak vlci, Švejk vždycky zůstal vojákem dobrým, čili, jak teď mu Ruskové říkali, »charoším soldátem«, stále tvrdě:

»Vono to hnedle skončí. Za Kijevem už bude moře a tam, když budem chtít, chytíme si třeba velrybu. Voni nás proto tak vodějí po Rusku, abysme došli spásy, jako Mojžíš židy po poušti.«

Stalo se jim, že šli i přes vesnice české, založené od kolonistů, kteří přišli do Ruska již velmi dříve. Tam někde přijali je velmi vřele, dávajíce jim jist do syta a někde bylo všecko zavřené, a obyvatelstvo pohlíželo na přecházející hosty z vlasti jen okny, jsouc skryto za záclonkami.

»Jsou to hladí,« řekl v jedné takové vsi učitel, »hlas krve se v nich neozývá.«

»Špínové, jako všichni sedláci,« dotvrdil jednoročák, který poznal, že se Švejkem se při vyhledávání živobytí neprodělá a držel se při něm: »Je to divné. My jsme Češi a oni jsou Češi a nedají člověku ani bramboru. Včera jsem řek jedné babičce, že těch dvanáct apoštolů na staroměstském orloji, od té doby, co je válka, nechodí a ona mi za to dala kus tvarohu. Tihle křeni se ani nezeptají, jak je u nás. A já bych jím třeba řek, že jazyk svatého Jána potí se krví.«

»Voni jsou tu, jako příbuzný řákýho Svobody vodnás, z Netěše u Jičína,« zahovořil Švejk, »co v Praze vystudoval na profesora a pak se voženil s dcerou jedný hokynářky, řáký Cmíralový na Žižkově, kde bejval na bytě. Von s ní byl dvacet let a už ho taky vomrzela. Von ho chytal stesk a vomrzelost života. A tak

si vzpomněl, když měl prázdniny, že by se moh podívat domů, na rodnej kraj, jak to tam po letech vypadá. A sed si do rychlíku a jel do Jičína, a čím dál, tím víc byl na měkko. Von si představoval svůj rodnej barák, jak stojí na stranu a na doškách jak mu kvete netřesk a zelená se mech, von myslel, že k nohám se mu bude lísat ten Vořech, s kterým chodil na pole vyhrabávat myši, von si to maloval tak, jak je to v těch povídkách, jak syn po letech přijde do rodné obce a lidi říkají: »To je Frantík Svobodů, vod nás, co se stal v Praze velkým pánum. Škoda, že starej Svoboda, dej mu bůh nebe, byl to hodnej člvěk, se tý radosti nedočkal.«

A jde ku vsi, u cesty vejmlinkář Jíravů seká ječmen. Pan profesor smekne a povídá křesťanský: »Pomáhej Pánu!«

Dědeček Jíravů mu na to zdvořile: »Co ten by mi pomáhal. Nech ho na pokoji a pojď mi, pacholku, pomoc sám! Beztak, holoto, jste za celej rok vyleželi a vokrádáte jen stvořitele vo čas.«

»Je to už starej člověk a mrzutej,« pomyslil si ten Svoboda a aby ho udobřil, šel až k němu:

»Dědečku, už mne neznáte?«

Ten Jírava vohnal se po ňom kosištětem a křičel: »Koukej, vagabunde, mazat, co pak myslíš, že já znám všecky vandráky? Tady se takovejch lumpů potlouká! Starýmu Moravcovi ukrad někdo z vesty na mezi hodinky, kdo ví, jest-li jsi to nebyl ty, holomku. Jdi vode mě dál, nebo budu volat vo pomoc!«

Von ten profesor si pomyslil, že to bude junda, když ho v tom nechá, že je vandrákem a šel do hospody. Nikdo tam nebyl, von si dal pivo a hostinské se ho

ptá: »Jste vy agent vod pojišťovny na život, nebo cestujete s vobrazama?«

Tomu hostinskýmu, řákýmu Baštovi, se ten Svoboda přiznal, že je ze vsi, že je v Praze profesorem a že se přišel podívat na rodnej kraj a hostinské mu řek:

»Vašeho tatínka pamatuju, dej mu bůh nebe, von byl u mě dobrej host. Von pil jen alaš s rumem, a tak si propálil kotel že dostal žaludeční vředy. Vo mrtvejch jen dobrý, ale to byl vožungr a chalupu, kdyby nebylo mámy, byl by přived brzo na buben. Von byl taky u soudu víc než doma.«

Vono pivo hned tomu panu profesorovi po těchto slovech zhorklo a šel se podívat na svůj rodnej domek. Tam místo chaloupky stojí dům jako hrad a před ním na zápraží sedí jeho sestra.

Ta ho poznala, přivítala a vedla ho dál. Tam mu dala židlí a řekla: »Škoda, že nemám ti co dát. Chleba máme tvrdej, kráva nám nedojí, vo kafe ze žita ty nestojíš a tak ho ani nebudu vařit. Zdržíš se, nebo pojedeš eště dnes pryč? U nás by se ti špatně spalo. Vona je to novostavba a je tu eště vlhko. Děti nemáš žádný? To je dobře, aspoň víc ušetříš. Škoda, že není doma muž, chystal se ti psát vo šest stovek, jest-li bys nám s nima nemoh pomoci. Chce si koupit krávu, vůz a koníka. Fotografie našejch dětí si viděl? Tohle je Arnošt, je ve Vídni na tý vojenský akademii a tohle je Alfréd, ten je na lesnickým ústavě. Lolu máme ve Švýcarsku na vychování v jednom francouzském pensionátě. Na večeři bych ti, Frantíku, radila jít do hospody, já doma klohním jen tak po sprosttu: jest-li se zdržíš, zamluv si tam i nocleh a muže vem sebou, von se rád pochlubi, jakýho má švagra, že za něj v hospodě zaplatí.«

Ten profesor byl v Praze ještě ten den večír a celej měsíc chodil na voční kliniku, protože jak šel na dráhu foukal vítr proti němu a von, jak břečel, dostal vod toho voční katar.«

Švejk přešel k chalupě, kde za okenními skly skrývala se červená tvář zdravé selky, hledící vyjeveně na dav, jdoucí přes náves, vyplázl do okna jazyk a vrátil se ku svým kamarádům, pokračoval:

»Anebo, jako ten bednář Kopřiva, co měl vdanejch v Praze pět dcer a nikdá nejel do Prahy na noc, protože tam neměl ku komu jít spát. A když mu žena vypočítávala, kde která holka bydlí, jakého má muže a kolik pokojů, von říkal: »Mámo, jed' tam sama: já, když tam přijdu, všecko na mě padá. Nechám ranec za dveřma, zazvoním, dcera vyjde, nepozve mně dál a řekne: »Tatínku, abyste šel k Fanče radši spát, než zavřou dům: u nás to nejde, mám svlečený cejchy.«

Dávám ji s bohem, zvednu ranec a vona se rozmezíslí

»Tatínku, počkejte, já bych to snad nějak udělala.« A už se žene po ranci, vohmatává ho, kolik je tam másla, kolik vajec a jaké kus špeku nebo kolik jitřnic a pak teprv mi dá hubičku a řekne:

»Vítám vás, tatínku, to jsem ráda, že jste přišel k nám. Co pak maminka dělá? Proč posílá tak málo vajíček, co pak slepice vám nenesou? A maminka je zdravá?«

Švejk domluvil a plivl na tabulku v okně jiné chalupy, kde vrata byla zavřená, ale oknem bylo vidět domáci sedět kolem stolu.

Do Kieva přišli v neděli ráno: před Kievem byli noc a den na odpočinku ve velké, roztahané vsi, kde zavili se posledního, co kdo chtěl a mohl pohřešovat.

V polovině druhé noci je zbudili a hnali do Kieva, kolébky a královny Ukrajiny.

Nikdy v životě neviděl Švejk tak ohromné město: od sedmé hodiny ranní do třetí odpolední procházeli, jsouce obklopeni hustou stráží, ulicemi a z města nevyšli. Domy a domky stály v řadách bez konce, křížovatky nebyly k spočítání.

Ohromné davy lidí na ně čuměly s chodníků, když vlékli se středem ulice a všude bylo slyšet radostný pokřik: »Vot, plenné vedúť. Mnoho naši opět zabraли?« načež policejní strážníci, rozmnožující řadu vojáků, jdoucích špalírem podle zajatců, odpovídali:

»Očeň mnoho. Skoro vojna skončí, vraha pobědime.« (Velmi mnoho. Brzo válka skončí, nad nepřítelem zvítězíme.)

Jestli zajatce překvapila plocha Ruska, těch polí, luk a chmelnic, kterými prošli, pak velikost Kieva je ohromovala naprosto. Lidé měli, nebo aspoň domnívali se mít o Rusku nějakých zeměpisných znalostí a tak k jedenácté hodině učitel prohlásil:

»Tohle není možné; vždyť je to Kiev, který má asi osmsetisíc obyvatel a my za tu dobu, co chodíme, prošli bychom šestimilionový Londýn. Či by tu byla jen jedna ulice?«

»Jednou ulicí jsme šli již dvakrát,« pravil někdo za ním: »Poznal jsem to podle domu jednoho a obchodu, co je v něm; mimo ruské byla na něm i francouzská firma.«

»Snad to byla filiálka v jiné čtvrti,« ptal se dozadu jednoročák; ale hlas v odpovědi byl rozhodný a přesvědčující:

»Ne, ne, ten dům samý a ten samý obchod to byl.«

»My, pánové,« ozval se Švejk, »šli jsme už pětkrát po jednom náměstí, co na něm v prostřed stojí pomník a pokaždý tam přijdem z jiný strany a z jiný ulice; jsou tam jiný kšefty, jiný firmy, ale ten pomník je furt stejnej. Voni nás budou eště vodit dlouho; kluci, voni se s námi chlubějí!«

Hluboká pravda byla ve Švejkově rozpoznání, neboť to skutečně tak bylo. Ruský generální štáb, když byl bit na frontě, v zázemí své úspěchy znepokojené ruské veřejnosti dokazoval spoustami zajatců, které vodili a převáděli z místa na místo, jak kočka koťata.

Byl to trik velmi jednoduchý a působivý: generální štáb počítal zajatce od začátku války a dával do novin zprávy, že počet zajatců v té a v té bitvě zajatých dostoupil té a té cifry, která, majíc čtyři, pak pět a šest nul, omračovala, budíc nadšení nad filantropií ruských generálů, kteří zničí Rakousko a Německo tím, že mu všecky vojáky zajmou.

A ohromné vlaky zajatců, převážené ze stanice do stanice a nekonečné jich průvody, voděné ulicemi velkých měst, novinářské zprávy podpíraly a působily těšivě na obyvatelstvo, které také již bylo v takové náladě a v poměru k válce, že by dobrý voják Švejk o něm řekl:

»Mají toho taky akorát! Stokrát nic umořilo vosla.«

Štáby a zpravodajství všech válčících států pracovaly stejně: oznamovalo se v Rakousku krátce a suše, »že naše vojska před přesilou nepřítele odešla na předem připravené posice, které dle tvrzení vojenských znalců jsou nedobytné« a za tři dny se z těch nedobytných posic utíkalo, zatím co dlouhá, literárně zpracovaná zpráva oznamovala, »že četař Václav

Krupička zajal sám šest Rusů, kteří se zuřivě bránili, což svědčí o hrdinnosti a odvaze rakouských vojsk, a pevné vůli nepříteli se nikdy nepodat.«

V Rusku tenhle systém hrdinných vojáků po rusko-japonské válce opouštěli, užívajíce líčení neohrožených skutků kozáků jen pro zpestření zpráv z válečného dějiště a zařídili se na braní zajatců. Kdyby někdo dal si dnes práci a spočítal podle novin francouzských, rakouských, ruských a německých i žurnálů druhých válčících státečků, kolik jejich armády vzali zajatců, vyšla by mu taková číslice, že by mu ji mohli přečíst jen hvězdáři a pak by ho odpravili do Bohnic, protože nejmenší číslo u něj by bylo: »billion«.

A tak obyvatelé Kieva měli tu památnou neděli čas i příležitost nadchnouti se pohledem na zajaté nepřátele, nad nimiž generální štáb svou osvědčenou methodou sliboval v brzku zvítězit a mohli nabrat nových ušlechtilých dojmů jako dříví na ohníček válečného nadšení, který neúspěchy na frontě povážlivě pohasinal.

Objev, že jsou voděni ulicemi kievsými jak medvědi, byl učiněn téměř najednou mezi různými hlučky zajatců, v nichž někteří vojáci měli trochu pozorovacího talentu a paměti pro okolí: a tak, když k polednímu táhlí zajatci nohy unavené a otlačené tvrdou dlažbou nahoru po Kreščatiku a dav diváků, stojících po obou stranách široké té třídy a vyhlížející z oken přijal je radostným: »Hurrá« a blaženým vzdechem: »Vot, opět svěží plenný,« bylo mu ze středu ulice odpovídáno:

»Da, da, opět svěží. Jenom že jsme v Kievě tak dlouho, že jsme už zasmrádli.«

»Už zas jdeme k tomu náměstí. Jak dlouho nás budou ještě po Kievě tahat?« nevrle se ptal jednořočák učitele,

Místo něho snivě a odevzdaně odpovídal Švejk:

O druhé hodině, když procházeli ulicí Podvalnou, strhl se mezi diváky křik. Někdo poznal, že je to průvod zajatců, který tu jde již po sedmé. Ozvaly se jakési výkřiky o podvádění a zastírání toho, že nepřítel bude již brzo u Kieva: do davu vnikli strážníci a snažili se několik mladíků odvést.

Dav se zavlnil a nevšímaje si zajatců, shrnul se okolo policistů: ve vzduchu octly se pěstě, hole a začly dopadat na modré policejní čepice.

Výkřiky nesly se od ohniska, kde počaly, do ulic jiných a vojáci, vedoucí zajaté, začli je pobízet ku spěchu. Všude bylo vidět strážníky, jak namáhají se někoho z davu, kterého druzí brání, odvléci, nedba-

jíce ran, které se na ně snášely, až pod nimi definitvně klesli, a tak, když zajatci po půl hodině octli se na periferii města a vojáci ukazovali, že tam již bude odpočinek a oběd v ohromné jakési stavbě, Švejk, záře štěstím, konstatoval:

»Taky tu řežou policajty. Ten ruskej národ je mi děsně sympathetic.«

Padli na zem, lehali, sedali, usínali a ruští vojáci stáli bezradně a netečně kolem nich; potom u stavby otevřela se vrata, vyšel důstojník s několika vojáky, postavili se před bránu a důstojník komandoval: »Nu honí jich! Po čtýry!«

Vojáci začli zajatce řadit po čtyřech a strkat je k bráně; tam je ruští soldáti, vyšli zevnitř staré té pevnosti, zastavovali a začali je prohlížet.

Byla to tělesná prohlídka a neušlo při ní zkušenému oku prohlížejících nic; hmatali po těle, sahali do kapes, vyhazovali věci z ranců, a vše, co shledávali, že je erární, anebo že by to mohlo ohrozit Rusko, házeli na hromady, u nichž stáli jiní vojáci s nasazenými bajonetami; byl to jeden nejlepší článek v řetězu ruské péče o zajaté.

Bralo se všecko, nač se přišlo a co se líbilo. Házeli se na hromady propálené esšálky, polní láhve, řemeny, pláště, podvlékačky, hřebeny, kousky mýdla, onučky, kapesní nože, krabičky mastí na vši, břitvy, hodinky a portmonky buď prázdné nebo i s penězi; přiletěly na hromadu boty, které bosý, maje odřené nohy, nesl přes rameno, zazvonila o ně aluminiová lžice, která také byla v rukou zajatce válčící velmoci nebezpečná.

A k té proceduře přihlížel oficír, který stál v rohu brány, sekaje si knutou na zrcadlové holinky lakových

jezdeckých bot a usmívaje se dobrodušně, díval se, jak se zajatci ošívají a jak za svými věcmi toužebně pohlíží. Když některý zdráhal se dátí košili, hřeben nebo hodinky, mluvě německy o Ženevské smlouvě a o mezinárodním právu, pak zakročoval.

Přetáhl knutou oposičníka několikrát přes hlavu nebo přes hřbet, rýpl ho pěstí mezi žebra, až ten vletěl do brány sám a doprovázeje ho neměnícím se příjemným úsměvem, konejšivě dodal:

»Ničego! Na Sibíři dostaneš všecko nové. A u vás, máť vaši job, naše do pluhu zapřahají a my se tu s vámi, dobytku, mazlíme.«

K transportu, s kterým přišel Švejk, přibyl transport nový, který hnali k bráně přímo: před pevností byl ohromný dav zajatců a tak trvalo pěknou chvíli, než dostali se dovnitř.

Učitel svlékl si zatím bluzu, vybral z ní vši a dal si ji do rance, chystaje se svléci košili: jednoročák, který se natáhl na plášt, pozoruje jeho počinání, napomenul ho:

»Je to zbytečné. Podívej se, jak se v tom dvoře kouří: tam nás asi vykoupají a zdesinfikují nám prádlo i mundur. Vždyť nás odtud povezou asi dál a musí se báti zavlečení vší a nemocí.«

»Tak už je v košili nechám, ať se upraží,« rozhodl učitel.

»Ale je potřebí vyndat řemen z kalhot, aby se mi nespálil.«

K jednoročákovi přistoupil v tom ruský voják bez zbraně a ohmatávaje pod ním plášt, ukázal na své dlani stříbrný peníz:

»Pán, prodaj šnel. Vše rovno tobě vezmúť a já půl-

tinu zaplačú.« (Prodej plášt, vezmou ti ho stejně a já ti dám za něj korunu.)

Jednoročák odmítl: voják k penízi na dlani přidal ještě jeden malý, z kapsy vytáhl balíček tabáku a tahaje již plášt zpod jednoročáka, lákal a nutil:

»Nu, beri, pán, beri. Sedm hriven a máchorku. Ne-náda šnelu tobě, na Sibíri těplo.« (Vezmi si sedm šestáků a tabák za něj. Ty ho nepotřebuješ, na Sibíři je teplo.«)

»Tobě čeho náda?« zakřičel v tom jiný voják na kupujícího, »nelza tak, nelza Snad nechceš, aby chodili nazí? Jdi pryč, nebo skandál bude.«

Učitel mezitím vytáhl řemen zpod podšívky kalhot, připnul si ho navrch a protože vojáci hnali je již ku bráně, vstali a pokročili blíž.

Nebylo vidět, co se vpředu děje a tak Švejk i jeho druhowé padli do rukou biřičů nepřipraveni, jak beránci do smečky vlků.

Jednoročáku hodili na hromadu plášt a když šel si stěžovat k důstojníkovi, že je to proti mezinárodnímu právu, otřel mu oficír knutu o nos:

»Vot tobě meždunárodní právo. Vot tobě Ženevská konferencia.«

K plásti přibyla učitelova bluza a na vrchu na ní trůnily Švejkovy bagančata, které ovíjel učitelův řemen jak zmije; a tak, když octli se ve dvoře, kde bylo bláta, moče a výkalů po kolena, řekl Švejk zdumčivě:

»Pánové, už jsme zdesinfikovaný. Aspoň se, učiteli, nebudeš teď v bluze pařit a budeš mít míň práce s hledáním vší; zmenšil se ti revír. Voni se báli, abych já si při tý cestě do Sibíře nenašel kuří voka.«

»Já jsem vůl,« prohlásil jednoročák slavnostně, »já jsem obrvůl. Proč já ten mantl za těch sedm šoufků neprodal? Mohl jsem mít na bulky (housky).

A učitel, přidržuje si kalhoty, které z něj padaly, oběma rukama, díval se zápasit do bláta, které teklo mu, obepínajíc kotníky, do bot a postýskal si:

»Kdo by se byl nadál takového přijetí v bratrském Rusku. Na mou duši, kdybych byl dnes doma a slyšel doktora Kramáře, že všichni Slovani jsou jedna rodina a že Rusové jsou naši bratři, tak k němu půjdu a dám mu pář facek.«

Debatu tuto o všeslovanství ukončil Švejk, vytahuje z nohy kus střepu, který se mu do ní zařízl:

»Možná, že jsme Slovani nebyli, ale teď jimi budem. Voni nám to slovanství tady nalejou do těla.«

Kapitán Pavel Afonázovič Kukuškin, který vedl hospodářství nad zajatci v Kijevské pevnosti, jsa jejím velitelem, nebyl zásadním nepřítelem zajatců; on vycházel z názoru: »Na to vojna, što by ljudi strádali« a proto snažil se jen prohlídkami, při nichž olupovali zajatce do nahá, vštípit jím do hlav, aby to věděli a pamatovali si, že je válka.

Když již všechnen ten »šedomodrý hmyz, který přišel Rossii vyžrat«, jak nazvalo zajatce »Ruské slovo«, a kterýžto termín Pavel Afonázovič přijal za vlastní, jako pojmenování nevhodnější, byl ve dvoře a nakradené u vrat rozbírali si ruští vojáci, aby to zajatcům prodali zas zpátky, přišel do pevnosti, poručil otevřít skladiště, vynést pytel s cukrem a nařídil, aby zajatci husím pochodem defilovali kolem, kde sám osobně dohlížel, jak voják každému dvě kostky bílého sladiva vtiskuje do dlaně.

A kapitán každému při tom kamarádsky řekl:

»Vot, tam kypjatok; pán, jdi za čajom,« přidávaje k tomu přátelské švihnutí knutou přes lýtka, až zajatec poposkočil. A zajatí, kteří neměli ani šálku, ani lahve, smutně pohlíželi na cukr a na boudu, z které se kouřilo a Švejk, strkaje kostku do úst, sám utěšil sebe:

»Dám si to jen tak. V hubě si to spařit nemůžu.«

Kapitán Kukuškin zjistil mezi tím, že v kuchyni je vařeno a spráskal tam také šikovatele, jenž mu tvrdil, že z masa porce nedělali proto, že ho bylo málo, a že ho nechali úplně rozvařit. Ztrestal ho ne za neuposlechnutí rozkazu, ale za drzost, s jakou řekl, že ho bylo málo. Dobrý a poctivý Pavel Afonázovič totiž skutečně vydal jen čtvrtinu masa, které intendatuře dle počtu zajatců účtoval a kolik jím ho z nařízení vojenské správy patřilo.

Potom, přijda k zástupu, dal vyvolat si rakouské šarže a užívaje tlumočnictví rusínského cugsfíry, který uměl německy, přikázal jim, aby vystrojili své vojáky do řad a komandovali jím provedení různých sestavení na místě.

Proto znělo půl hodiny na dvoře »kreposti«: »Doppelreihen rechtdsum«, »Reihen fall ab«, »Links front« a »Rechits front« mimo komanda ku »gelenzübungům« a k »salutýribungům«. Zajatci plácali sebou v blátě, jak salamandři v kaluži a kapitán Pavel Afonázovič, hledě na to, opíjel se mocí, kterou měl nad těmito lidmi, kteří, kdyby ho byli dostali na frontě, byli by jej vyrubali jako žábu (tak si to představoval), ale nyní museli skákat před ním jako opice.

Díval se na ně, hladil spokojeně svůj dlouhý knír, duše se mu koupala v růžovém oleji a vzpomínaje na

to, kolik již jeho rukama jich prošlo a kolik ještě projde, uvědomil si, co mu z toho, co jím má dát, zůstává za nehty a proto řekl zbožně:

»Sláva hospodinu. koupím si po válce na Kavkaze velkostatek. Ānebo na Krymu, tam bude ještě lepší.«

Ze skladišť mezi tím vojáci vynosili chleba, z kterého vyrovnali stejné hromady k nimž dali po několika mísách. Kapitán řekl svému tlumočníkovi, aby přeložil zajatcům, by se roztrídili dle národností a sice tak: Rakušani zvlášť, Češi zvlášť, Němci zvlášť, Srbové, Poláci, Italové, Rusíni, Maďaři; potom, až se vysortýrují, že dostanou chleba a polévku a že půjdou spět do kasemat pevnosti.

A poplácávaje si knutou po holinkách, šel ke kuchyni.

Mezi zajatci ozvalo se volání šarží: »Němci do prava« »Češi do leva tam k té pumpě«, »Poláci k té latrině«, a tak dále. Synové matky Austrie se formovali každý zvlášť, do svého houfu.

Mezi Čechy, Poláky a Bosňáky toto oddělování se, vyvolalo radostné vzrušení a naději v obrat k lepšímu. Udržovaly se mezi zajatci tvrdošíjně pověsti, že s Čechy a Slovany vůbec se v Rusku zvlášť dobře zachází, že tam za nepřátely považováni nejsou a tak, když jich hlouček ze zástupu se vypletl a stál zvlášť, načíhal optimismus nanovo.

»Budem dostávat lepší stravu,« prohodil učitel.

»Nechají nás v Rusku, nepovezou nás na Sibiř,« dodal jednoročák.

»Já dycky říkám, že je dobře, když je člověk Čech,« usmál se šťastně Švejk, »vono už je v jedný tý bášničce: »Slovan všude bratry má.«

A již tu byl šikovatel z kuchyně, aby oddíl po oddílu odváděl k nasycení.

Šel od houfu k houfu a počítal na prstech, kolik je jich. Pak se od posledního vrátil a počítal znovu, vrtě hlavou a díval se do jakéhosi papírku. Potom odstoupil od zajatců a vykřikl nejistým hlasem:

»Němci kde!« — »Hier!« ozvalo se hlučně.

Ukázal jím, aby odešli za něj a pokračoval:

»A kde Čechy!« — »Hier!« zaznělo ještě mocněji.

Pokynul rukou za Němce a když Češi již stáli, ptal se dál:

»A Maďary, kde oni?« — »Jelen«, zahučel houf honvědů.

Nechal je zajít za Čechy a četl z papírku znovu:

»Poláky kde?« — »Hier!« vykřikli a šli již za Maďary sami.

Přešli mu tak ještě Srbové, Chorvati, Italové, Rusíni a on, vida prostranství před sebou prázdné, beznadějně zašeptal »Austrijci, kde?« a nečekaje na odpověď, rozběhl se ke kuchyním za kapitánem Kukuškinem hlásit mu, že mezi zajatými Rakušani žádní nejsou.

»Dobytka jsi,« řekl mu na to kapitán, »jak nejsou? Což pak jsem je neviděl? V Austrii žijí Austrijci a mnoho jiných národů,« opakoval své vědomosti z vojenského ústavu:

»Dřív na to nikdo nevzpomněl, vše rovno byla ta morda germánská i austrijská. Až teď náčelstvo nařídilo, aby se dala každá národnost zvlášť.«

A spěchal za ustaraným felvéblem, který se bál, že se Austrijci ztratili jemu a že ho za to kapitán pošle na frontu.

Kukuškin zastavil se u chleba a křičel, obraceje se na feldvébla:

»Tak počítej, hlavo skopová. Tu máš pro Austrijce, tu máš pro Čechy, tu pro Maďary, tu pro Poláky, tady hromádky pro ostatní. Proč bych já, idiote, nařizoval, aby Austrijcům chleba dali, kdyby tu Austrijci nebyli? Nařídil chleba dát, značí, že Austrijci tu jsou!«

Šikovatel, uděšený záhadou zmizení Austrijců, která přesahovala jeho obzor, když těch, kdož v jeho očích byli Austriáky, byl plný dvůr, byl celý popletený a jen koktal:

»Nikak něť, Vaše Vysokoblahorodí. Nemohu znát. Taktóčno.«

»Ukážu ti, hovno psí,« dodal kapitán již mírněji, »kolik Austrijáků je tu. Sežeňte to zas na druhou stranu, všecko dohromady.«

Vzal od šikovatele papírek a odděloval Němce, Čechy a druhé národy i pronárody Rakouska od sebe, jak ovce od kozlů; a když po Italech, kteří zůstali stát na místě, zavolal »Austrijci!« ozvalo se mu zvučné, ale jednohlasné: »Hier.«

Byl to dobrý voják Švejk, který prohlásil o sobě, že je národností rakouské. Když mu to potom vytýkali, ospravedlňoval se:

»Já jsem to nemoh císaři pánu udělat, aby nepřítel si moh myslet, že jeho Apoštolské Veličenstvo nemá ani jednoho věrnýho poddanýho. Já mu musel zastřít slabiny naší říše, jako říkala ta paní Pokorná z Hlubočep svý dceři, když s ní šla do bálu: »Aničko, vem si reformky, kdybys upadla, aby mužský neviděli, jaký máš slabiny.«

Když kapitán Kukuškin řekl Švejkovi rusky, že aspoň

jedna austrijská svině našla se mezi tím internacionálním dobytkem a vzav svého šikovatele za vlasy a Švejka za ucho a otloukal jim hlavy o sebe, aby napříště se bez námahy poznali, poznamenal Švejk:

»Tak je to správný. Von má vědět, podle čeho se pozná a z čeho se skládá nepřítel.«

Potom Švejk prohlásil, že hromada chleba, určená pro Austrijce patří jemu, jako representantu těchto obyvatel Rakouska, což mu, když to rusínský cugsfír ruskému kapitánu přeložil, vyneslo pár jaderných nadávek z tlustých rtů Kukuškina, který již přemýšlel o tom, kolik Austrijců bude vykazovat v stravování a když jich není, kolik na tom ušetří. A když Švejk neustával se dovolávat svého práva, ukazuje na to, že všichni, ať je jich různý počet, dostávají stejnou hromadu, řekl Kukuškin šikovateli jediné slovo:

»Katorga.«

A potom, pomlčev chvílku, dodal polohlasem:

»A daj mu po mordě.«

Šikovatel dal Švejkovi políček, »takový až se mi v očích rozsvítíl bengál,« říkal o tom Švejk, načež dva vojáci uchopili ho za ramena a strkajíce jej přes dvůr, odvedli ho po dlouhé chodbě do sklepa k železným dveřím, za nimiž ozýval se huronský řev. Tam jiný šikovatel dveře odemkl, vzal Švejka za límec a kopnutím do zadnice vrazil jej dovnitř.

Bylo tam pološero. Švejka obklopilo množství ruských vojáků, křičících v radostném překvapení: »A pán k nám popal, Austriec, a pán.«

Byli to deserteři s fronty, pochytaní po Kijevě, kteří očekávali zde, kdy je zas obléknou a pošlou bojovat. Zatím bavili se tím, že dělali z máchorky sabačí nožky

a nabízejíce Švejkovi, aby vykouřil od nich cigaretu, jako Indiáni nabízí kalumet míru, doléhali na Švejka:

»Začem pán v katorgu popal? Tože letčík? (Zač tě zavřeli? Také aviatik? = uletěl jsi z fronty?)«

»Já trpím za to, že jsem nezapřel toho, za něhož jsem bojoval,« vzdychl v odpověď Švejk.

A ruští vězňové, nerozumějíce mu, horlivě souhlasili:

»Nenáda bojovat! Chuj s vojnou! Náčelstvo náda pobít!« (Netřeba bojovat. Válka je na hovno! Náčelstvo je třeba pobít).

Půjčili Švejkovi hrnek, nalili mu čaj, dali mu kousek salámu, zanesli ho bílým chlebem, nutíce jej do jídla a do pití, pak mu ukázali kus místa na prýchně:

»Vód, pán, ložis! Oddychaj!«

V tom čase, co Švejk srovnával si v hlavě události dnešního dne, aby si zapamatoval, že »katorga« je »basa«, »dát po mordě«, že je »jedna přes držku« a dospíval k poznání, že v kriminále není zrovna nejhůře, rvali se zajatí na dvoře o chleba, nečekajíce, až jím ho šarže rozdělí. Nehty zase ryly do tváří, boty kopaly do břich a do zubů; pak přišli ruští vojáci a ranami řemenů hnali to do kasemat spát.

Byl večer; na věži církve (kostela), stojícího hned za pevností bili tři kluci kladívky do zvonů, vytloukajíce z nich melodické tóny, podobné tesknému cinkání vesnického umíráčku, do okna katorgy třpytilo se několik hvězd. Na zdích nad prýchnami čadily petrolejové lampičky s rozbitými cylindry, zápasíce o vzduch a vězňové sesedli se v hloučky, vypili čaj, kterým také v přemíře napojili Švejka a dali se do hraní karet a do zpěvu.

Nikdo si Švejka nevšímal a ten dal si do brotsaku kusy chleba a kousek salámu, který mu položili k hrnku a který nemohl již sníst. Vyšel, když stráž otvírala druhým, ještě na záchod, kde mu dali také ohromné, hnusně páchnoucí dřevěné vědro, aby ho vzal do vězení na noc, a potom vylezl si k oknu, přistaviv si k němu bedničku.

Vojáci zpívali táhlé, smutné písně, anebo rytmické popěvky, v kterých vynikal refrén: »Oficíry polúčajút děnky a soldáti kypjatok« (důstojníci fasují peníze a vojáci horkou vodu) a Švejk, přeměřiv je bratrským, a laskajícím pohledem, řekl si:

»Slovan všude bratry má.«

Na dvoře pevnosti bylo ticho tak ohromné, jak obloha, která pnula se nad ní. Do duše Švejka padal s ní stesk a smutek a tak začal notovat:

Mě už nemá žádnej rád,
já se musím světem brát,
modrý oči, černý vlas,
zda-li pak vás uzřím zas?«

Slova té ufnukané písničky nic ho neuspokojovala. Vzpomněl si na kamarády ve svém regimentu, na Marka-jednoročáka, na Balouna, na nadporučíka Lukáše a vzdychl si:

»Můj pan zlatej oberlajtnant! Jest-li pak ho beze mne nesežraly ještě vši? Kdo ví, jakou má teď pítomou ordonanz!«

Myšlenky dostaly tím jiný směr a Švejkovi napadla písnička, kterou slyšel zpívat jednou v okopech, jež,

vyjadřujíc smutek, zároveň vystíhovala situaci; vpadl svým tenorem do sboru ruských vojáků:

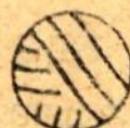
»Mě už nemá žádný rád,
vši mě nepřestávaj žrát.
Vy nevíte, jak je mně
když milezou po těle.
Chytám já je každej den
v podvlikačkách, triku svém,
nevím, co si počít mám
neb jich stále více znám.
Když tak stojím v haptáku,
pomohou mi k lapáku,
člověk by vylít z kůže,
podrbat se nemůže.«

Švejk dozpíval a natáhl se na prýčnu, přikrývaje se pláštěm; a spoluvězňové, kteří po čas jeho zpěvu byli zticha, dali se znovu do karet a do řvaní, ohlízejíce se na zajatce a pochvalujiče si:

»Pán charoší. Pán katolík, ale na noc po svojím se pojmodlí. Vot pán, Austriec, povídá se u nás, že tam vše lidi gramotný. Nu, pán, spokojné noči!«

A Švejk, usínaje, ještě přišel na myšlenku, že je v kriminále a spokojeně zívl.

»Vojáky tu fackujou, lidi tu policajty řežou, basu tady mají. Vše rovno, jak v Rakousku; vono holt Rusko bude taky spořádanej stát!«

V DÁRNICI.

Zjev je to záhadný a podezřelý: ve všech učebnicích cizích jazyků najdete jen salonní slova, výrazy jen nejslušnější a věty té nejvybranější společenské konversace. Mezinárodní styky deputací a delegací při výstavách a kongresech jsou hotovými krystaly zdvořilosti v řečích, které jako svatební kytice uvity jsou ze vzácných, šlechtěných a ušlechtilých slov, která mluví o samých věcech vysokých, ideálních, poetických a idylických.

Slova, kterými dorozumívá se a jichž užívá lid, v žádné učebnici nenajdete, ale první, co cizinec z cizé řeči, když přijde do země, kde je domovem, se naučí, jsou nadávky a klení. Je to stará zkušenost a setkáváte se s ní na každém kroku. Kdo byl měsíc v Italii, neví za půl roku, jak se italsky řekne »víno«, ale »Porco Dio, porco Madonna« nezapomene do svého hrobu. Kluk chodí v třetí třídě do němčiny a nezajímá ho tak, jak se řekne: »Musím být rodičům vděčný«, německy, jako to, jak by řekl: »Ty smrade, polib mi šos.«

Nedivme se proto Švejkovi, že jeho slovník ruštiny byl poněkud jednostraný, omezuje se na předměty

denní potřeby a pak na nadávky, které naučil se vyslovovat s náležitým akcentem, aby tím, že vyslovuje je neruská huba, neztratily na šťavnatostí.

V krepostní katorgě (učte se také rusky), byl dva dny; na sklonku toho dne přišel visitírovat věznici jakýsi generál a objeviv Švejka mezi ruskými vojáky, tázal se, proč byl zavřen. Když kapitán Kukuškin objasnil, že za drzost a nepřátelské projevy, směřující proti bezpečnosti ruské imperie, usmál se generál na Švejka a řekl mu německy:

»Rakouský voják byl vždycky jen vojákem věrným,« načež ku kapitánovi doložil rusky:

»Nenechte ho zavřeného, vyženěte ho na robotu. Či myslíte, že budou v Rusku jen žrát nadarmo a my že je budeme zadarmo krmit?«

Ráno na to dostal Švejk dva vojáky s nasazenými bajonetami a ti jej vyvedli z pevnosti věn, provádějíce jej Kijevem.

Byli to dobrí a veselí hoši; šli odlehlými částmi města, vyhýbajíce se širokým třídám a oživeným ulicím, smáli se a pokřikovali na služky, zastavovali se s nimi, ukazujíce jím zblízka zajatce, ku kterému chovali se kamarádsky a nenuceně.

Naváděli jej říkat ženám a děvčatům jednu větu, po které ona zpravidla ubíhala dál, nebo nadávala. A když viděli Švejkův bádavý obličej, namáhající se rozluštit smysl té fráse, vyvolávající takový podivný účinek, vysvětlili mu jej posunký, zastrkujíce palec do sevřených prstů druhé ruky.

Tak se Švejk naučil přípravě překročovat VI. a IX. přikázání, čili po rusky požádati manželky bližního svého.

Otylá bába jakás, když na ni také zavolal, oslovouje ji naučeným titulem: »Ruská bábo«, zastavila se s nimi a dala se do hovoru s vojáky, co zajatec provedl a kam že ho vedou. Když dostala informace, obrátila svůj soucitný obličej na něj:

»Vot, bědňaška. Žínka jest? Semejstvo jest? (Chudák. Ženu máš? Děti také?)

»Da, da, charašó,« kývl hlavou Švejk, nerozuměje.

Bába jala se cosi vykládati, házejíc při tom něco do úst a něco z nich zase vyplivujíc. Po té z pytlíku, jejž nesla v ruce nasypala vojákům do kapes cosi, a ti také začali hryzat a vyplivovat. Bába podívala se na ně i na Švejka, a když, ohlédnuvše se nepřed, mlčky kynuli hlavou, nasypala do kapsy z pytlíku i Švejkovi.

Ten vylovil trochu daru prsty ven; byla to jádra slunečnice ve slupkách, veliká a upražená.

Švejk, vida, že to jedí, vzal zrnko do úst, odkousl špičku slupky, a odtrhl ji nehty, načež očistěné jádro jal se kousati. Vojáci se zasmáli a řekli:

»On neuměješ,« a bába horlivě ukazovala: »Tak nelze. Tak nužno, pán, dělat!«

Házela do úst zrna se zručností staré opice a slupky od úst jí vyletovaly jak plevy z vývěvy při mlejnkování obilí. Stále opakovala: »Tak, pán, po našem, po rusky.«

V Švejkovi vzplanula ctižádost. Nabral si slunečnic celou hrst, nacpal si jich plnou hubu a kousal je, šklebě se:

»Snad bych se, babo, vod tebe nedal zahanbit.«

Babka jeho učelivostí byla velmi potěšena a překvapena, a snaživě mu cosi říkala, přibližujíc svůj obličej až k jeho, takže slupky svištěly mu kolem uší. Najed-

nou Švejk se zakuckal a obsah úst vyletěl z nich jako kartáč z děla.

Dobrá žena, která chtěla vojáka Švejka naučit louškat slunečnice »po rusky« byla celá poprskána. Vyřkla nějakou nadávku, při čemž zajatec hluboce litoval, že neví, co znamená a odbíhala od nich, doprovázena mírnou poznámkou Švejka:

»Tak to po našem, po austrijsky.«

Vyšli za Kijev do polí, přešli most, táhli se okolo železniční trati po cestě a za nedlouho byli v táboře v Dárnici.

Byl to řídký, borový les, obklopený plotem z ostnatého drátu. V jednom rohu byla jakási kůlna, pod níž byly v zemi zakopány obrovské kotle, a stranou stál malý, z prken sbitý domek, v němž byly umístěny kanceláře a velitelství zajateckého tábora.

Švejk měl dojem, že octl se v špinavém, modravém blátě, které neznámá síla hnětla v různé tvary, mísla se do klubek, proplétala, jak ruce kuchařky těsto na vánočky a hrajíc si s ním, pletla z něj v mžiku zase rohlíky a preclíky.

Kam oko dohlédlo, byli zajatci. Leželi pod stromy, seděli u poloprázdných ranců s tupým výrazem uštvaných zvířat v obličejích, mačkali se v houfy, které hnaly se ke kotlům, od nichž odháněli je ruští vojáci ranami klacků, plazili se po zemi po čtyřech, utrhávajíce řídkou trávu a dávajíce ji do úst se smíšeným výrazem chtivosti, hladu a odporu.

Kdo byl den v Dárnici, do své smrti zůstane nejzuřivějším protimilitaristou. Válka zvedala pro vojáky den ode dne nebe výš od země, vytahujíc z jejího nitra

očistec, po kterém v Dárniči na povrch země vystoupilo samo peklo.

Osmdesát a sto lidí umíralo tam denně hladem a vysílením a bezhlavá, idiotská ruská vojenská správa hnala tam zajaté transport za transportem. V lese bylo dvacet i třicet tisíc zajatců a v těch pár kotlích mělo se pro ně uvařit jídlo.

Když Švejk prodíral se davem, hledaje si místo, překročuje ležící a obcházeje sedící a klímající, lidi, které by víc vyrušil krajíc chleba, kdyby spadl se stromu, než granát, který by praskl mezi nimi, vynášeli ven zrovna mrtvé; táhli je za nohy, otloukajíce jim hlavy o kořeny borovic, jako ras mrchu, a Švejk, hledě na ten obraz kolem sebe, řekl k ruskému vojáku, který jda někam, razil si cestu ranami řemenu:

»Tady by měly bejt ty hraběnky, co maj v Praze ten spolek proti tejrání zvířat.«

Uklidil se do kouta, když zpozoroval, že jeho brotsak, na němž byly švy napiaty, otvírajíce proříznutou díru, vzbuzuje pozornost a že chtivé a závistivé oči jdou za ním; vylovil z něj kousek chleba, chtěl ho jednomu podati, ale dvacet párů rukou ho rozdrobilo, jak se o něj rvaly; Švejk viděl, že chtít být milosrdným znamená míti pak hlad sám.

Proto k polednímu opatrně lovil a do úst strkal jen drobty, kousek za kouskem; v tom instiktivně cítil, že se naň někdo upjatě dívá.

Švejk otočil hlavu v tom směru; na pařezu seděl voják a nespouštěje se Švejka oči, díval se na pohyb jeho dásní.

Když Švejk ukázal mu svůj obličeji, voják zaclonil si oči rukou a hleděl naň bez hnutí; pak vstal, šel těžce a zvolna k Švejkovi a nahýbaje se k němu, řekl:

»Máte chleba. To je tady štěstí. Dovolte laskavě, nejste vy Švejk?«

Oslovený pohlédl tázavě na neznámého, pak vyskočil a roztáhl náruč:

»Marku! Jednoročáku! Ty kluku stará jsi tu taky?«

»Já, Švejku, jsem tu už třetí den,« řekl jednoročák Marek, s kterým Švejk prodělával polní tažení i bitvy. »Mne sem přivezli od Dubna vlakem. Já už pět dní nejedl nic, krom pár hrušek.«

Švejk přitáhl si brotsak mezi kolena, zakryl jej, aby nebylo viděti, co v něm ještě má a vytahuje z něj kus chleba, šeptal Markovi:

»Jez jen po malých kouskách, ať to nikdo nevidí.«

Jednoročák smekl čepici, chleba jí přikryl, pak lehl na břicho a tváře položil do čepice, přidržuje si ji na obličeji. Švejk pochopil praktičnost tohoto vynálezu a pochválil jednoročáka:

»Fajn to dovedeš. Žereš to líp než koně voves z pytlíku. Ale, kamaráde, zadek jsi nechal někde vypraný v Haliči; tys byl tlustej a teď máš prdel, že bys s ní moh dávat žihadlo.«

Podstrčil mu do čepice nový kousek s kolečkem salámu:

»Jez, bratře, to jsem si vysloužil v kriminále. Já myslím, že bejt tady furt zavřenej, bude to nejlepší.«

Po pár minutách jednoročák poklekl; čepice byla čista uvnitř tak, že nebylo potřebí z ní vyklepávat drobečky a Marek, rozvazuje ranec, podíval se vděčně na Švejka:

»Kamaráde, nakrmil jsi hladového, učinil jsi skutek křesťanského milosrdenství. Hle, mám zde reservní komotky a ty jsi bos. Vem si je, prosím tě. Moh jsem

je už prodat za deset kopějek, ale očekával jsem, že prozřetelnost pošle kupce lepšího. Nezklamal jsem se. Bůh poslal, Švejku, tebe.«

»Mně se na boso chodí moc dobře, já nejsem choulostivej na nohy,« zaprotestoval Švejk. »Já jsem šel od hranic bos a pěšky až do Kijeva.«

Ale jednoročák nepřestal naléhati, projevuje obavu, že mu je někdo ukradne a tak Švejk, posuzuje situaci z hlediska zkušeností z prohlídky kijevské, dárek přijal a hned si je obul.

Ukroutil potom z kusu novin velikou cigaretu sobě i Markovi a zapaluje mu ji, zeptal se:

»Tam u těch Brodů byl jsi raněnej, tam tě postřelili. Jurajda prej šel s tebou taky na hilsplatz; copak, bobečku, že si tu už v Rusku čekal na mě?«

»Tam u těch Brodů jsem se postřelil,« opravil jednoročák, »ale střelil jsem se blbě; udělal jsem si na ruce jen streifšús. Čert aby, kamaráde, tomu rozuměl: jdeš do bitvy jako tele na porážku, víš, že ti může granát urazit hlavu nebo obě nohy najednou, a sám nemáš odvahu odstřelit si dva prsty. Chtěl jsem si ji pustit dlaní a odtahoval jsem ruku kousek po kousku pryč z laufu tak, že mi to vzalo jen kousek masa. Byl jsem týdem v Budapešti v nemocnici a bylo to zahojený.«

»A hned s marškou na frontu?« zvědavě zamrkal Švejk. »Vono to nešlo se někam ulejt do špitlíku? Voni povídají vojáci, že teď mrskají maršky na frontu tak, jako když sbírají příspěvky na pohořelý: Kdo rychle dá, dvakrát dá, anebo jako když mají footbalisti slavnost a mají na plakátech: »Jen děti a umírající, k zemřelým nehledě, zůstanou doma!«

Jednoročák dal si hlavu do dlaní, opíraje lokty o kolena:

»Tak to jde a nikdo tomu, co se u nás děje, nerozumí. Švejku, to máš věc tak záhadnou, jako jediného boha ve třech osobách. Stát válčí s nepřítelem a obyvatelstvo válčí se státem. Stát by to projel; kdyby na světě nebylo doktorů. Všichni vojáci, co nechtějí válčit s nepřítelem, bojují proti státu; každý má chromou ruku, je němý od zranění, hluchý od leknutí, třese se od výbuchu granátu, kulhá od revma, má ischias, souchotiny, močové kamínky, srdeční vadu, zánět mozkových blan. A doktoři svádějí s nimi bitvy a věda vyhrává. Věda se sprostituovala a místo k blahu lidstva, slouží k jeho neštěstí. Všecko je za peníze. Doktora mobilisují a on při přehlídce vojáků roztrhá lékařské vysvědčení o těžké chorobě, které sám v civilu pacientu, který měl rukovat, napsal, a hodí mu ho pod nohy: »O tom, jest-li jste nemocný, rozhodujuji teďka já!«

»Tak ty doktoři porazili taky tebe?« podíval se Švejk se zájmem na filosofujícího jednoročáka: »A museli tě dohřát správně, že jsi na ně takovej nasranej.«

Marek zádumčivě kývl hlavou:

»Z Budapešti, kde jsem tvrdil, že mám ruku chromou, poslali mě ku konstantirunku do Pardubic. A doktor mi povídá: »Budete tam doma, je tam nemocnice velká, menáž je tam dobrá, doktoři jsou tam Češi a tak tam můžete být pár neděl v uschování.« Tenhle doktor byl polský žid.

Přijedem do Pardubic; ohromný špitál, pět bloků to má a na každém bloku čtyřicet baráků. Všecko roztríděné: v prvním bloku tripr, čankr, syfilis a všecko

ostatní, co spadá pod konservátor souvisíc to s muzikou; v druhém bloku tyfus, úplavice, cholera. Třetí blok hostil nás, mrzáky z fronty.

Byli, kamaráde, doby, kdy stačilo přeplavat marod-visitu a když tě regimentsarzt uznal, doktor v nemocnici tě ani neprohlížel; on si myslil: kdyby mu nic nebylo, kolega by mi ho sem neposlal, a tak tě nechal odpočinout. Oni měli svoje sazby; na zranění šest neděl, na vyléčení revmatismu a srdeční vady čtyři. Dřív tě z nemocnice nevyhnal.«

»Já znal,« přisvědčil Švejk, »nějakýho Rysa z Mladé Boleslavi, von byl portýrem v automobilce a vo mobiliaci rukoval k desátym landvér. Přijde do kasáren a hlásí se marod na srdce. Regimentsarzt ho prohlídne a houkne na něj: »Dám vás, švindléři, zavřít, že budete modrej! Dyť vy máte srdce zdravý jako kůň!«

Von jde domů, ve fabrice si nechá dát lístek k pokladničnímu doktorovi a jde k němu: »Pane doktore, mám bolesti u srdce.«

Ten ho proklepe, poslouchá, píše mu recepis a povídá: »Vy nemáte práci těžkou, tak doma nezůstávejte; užívejte tohle, tři lžíčky za den a kdyby nebylo líp, zas sem přijďte. Ale musíte se, pane Rys, šetřit!«

A ten portýr se druhý den voblik do svátečního a jel do Prahy k profesorovi. Ten ho taky prohlédl, dívá se na něj a povídá: »Máte ženu a děti? Dal jste se pojistit na život v jejich prospěch? Je to, příteli, vážné. Musíte ležet, nesmíte se rozčilovat, nesmíte pít pivo a černou kávu, užívejte tohle to a za týden přijďte zas.«

Von nám to ten Rys vypravoval pak v hospodě, kde za každým pivem si dal černý kafe s tuplovaným ru-

mem a povídal, že všichni ti doktoři mají stejnou vědu a že stejně rozumějí, a že jsou to stejný prasata. Von se přel, že kdyby ten profesor byl regimentarzem, že by ho byl vyhnal taky a kdyby regimentarzt byl na místě toho profesora, že by ho sám uložil do postele.«

»Člověk je výsledník poměrů,« pravil zamyšlený jednoročák, »ale v Pardubicích měli doktoři zásadu: vyléčit každého a vyléčit ho tak, aby na to do smrti pamatoval. Odtamtud si voják, který tam šel jako Lazar, nesl velké »A«. Byl tam se mnou jeden krejčí z Králové Hradce, ten mi říkal: »Pane einjähriger, tohle není špitál, to je raubírna; to není, pane študente raubírna, to je španělská inkvisice.« Bylo to tak; tam kurýrovali jen hladem a elektřinou a vyháněli tím nemoc z těla, jak za starých časů d'ábla z čarodějnic. Vrchním inkvisitorem tam byl Dr. Kraus, odněkud od Prahy a Dr. Papenheim, maďarský žid, byl mu pomocníkem. Ti dva kluci židovští dovedli dělat nemocným nohy. Na třináctém baráku měli stroje k elektrisování; večer nám fěla přečetl kdo tam ráno půjde, a kluci, co tam už byli, nespali celou noc, takovou měli před tím hrůzu.

Přijdu tam a ruku mi prohlíží dr. Kraus. Židák tlustý, hlava jak vypulírovaná, oči v sádle jak u prasete, potutelný jako u straky, kouří viržino a usmívá se na mě, když se podíval do papírů:

»Sie, einjähriger, vy máte mít ruku chromou? Od rány či od revmatismu? Nebojte se, my vám to vyléčíme. Rakousko potřebuje inteligenci jen takovou, která má zdravé ruce. Počkejte, lehčí případy vezmeme napřed.«

A volá nějakého Čermáka, starého tátu od desátého landšturmu. Křikl: »Hier« a šourá se k doktorovi; o

dvou holích šel, celý ohnutý a kulhal až běda; a já si myslím: »Chudáku, co pak s tebou chce ještě dělat? Ty to máš vyhrané napřed.«

Dr. Kraus dívá se do jeho papírů a vyzvídá: »Od čeho to máte? To bude s vámi práce!« a Čermák heká: »To mě, pane štábsarzt, tak zrychtovali v Lítoměřicích. Rozpařili mě, pustili pak na mě studenou vodu a já se nemůžu hnout. Všecko mě bolí a nohy mám jak ze dřeva.«

Doktor se jen příjemně usmívá: »Vylezte si na ten stůl, svlékněte se, lehněte si na břicho, zamhuřte oči a až vás píchnu jehlou, tak řekněte: »Teď.«

A vráží mu jehlu od nohou až ku hlavě a Čermák vzdychá: »Teď, teď, teď né, ale teď.«

A když to doktora s tou jehlou omrzelo, posadil Čermáka a klepal mu kladívkem na kolena. Ten kopal, naříkal, jak ho to bolí a že mu v kolenou strašně vrže. Potom mu nasadil jeden měděný kartáč na prsa, jeden na nohy a pustil proud a ten Čermák jen brečel: »Já to, pane doktore, nevydržím, Ježíšmarjá, pane doktore, já se bolestí poseru!«

Dr. Kraus otočil vypínačem a povídá přísně: »Teď Čermáku, nedělejte komedie a chod'te pořádně! Postavte se rovně a pořádně, k sakru, chod'te!« A Čermák chodil, jako kdyby jakživ nekulhal a doktor mu nakuzuje: »Teď běhejte laufšritt. Deset minut budete běhat laufšritt!« Čermák běhal, vyběhal si »Frontdiensttauglich« a Kraus točí prasečí očka po mně:

»Sie, einjähriger, chodil jste do techniky? Znáte zázraky elektřiny?«

»V Praze v garnisonní nemocnici elektrisovali jednoho Turka,« rozpomenu se Švejk, »a ten se jím

vytrhl, řval jako lev na poušti a chytili ho až večír četníci v Týně nad Vltavou. Jednou jsem čet, že v New-Yorku v Americe jeden černoch, kterej zabil farmáře a znásilnil jeho prababičku, dopustiv se před tím smilstva s děvečkou, utek katovi z popravního křesla a utopil se v tom Panamským průplavě. Vona holt to bude elektrika silnější než má ten dědek, co ji za pětník pouští do těla »U Fleků«, ale byl jsem známej s nějakým Hacaperkou a ten ji vydržel do šedesáti a pak si dal eště jednou tu silnější.«

»Potom vzal doktor Kraus,« pokračoval jednoročák, »na stůl jednoho vojáka, který byl omráčený výbuchem miny a nemohl mluvit přes šest měsíců. Doktor mu připjal kartáče a pomalu proud sesiloval. Kluk ze začátku pískal, pak ječel, potom vyl a pak již řval, až nám vlasy vstávaly hrůzou na hlavě. A doktor přimačkuje mu kartáče a povídá mu přátelsky: »Jen jedno slovo! Řekněte: »Pardubice«!«

»Párdúú-bíce!« zařval voják jako konduktér, až se barák otřásal. A doktor, píše mu »A«, laskavě mu řekl:

»Na to slovo »Pardubice« a na doktora Krause, který vás ho naučil, si vzpomenete v hodině smrti.«

»Znal jsem taky ňákýho Mesteka z Podskalí,« poznámenal Švejk, »ten chodil do Bránička hrát kůželky. Jednou ale spad vožralej z vyšehradských hradeb a když po operaci ve všeobecné nemocnici umíral a kněz se ho ptal na poslední přání, vzpomněl si na tři slova: »Okuste bránické pivo!«

»Za ním tam přivezli,« vypravoval Marek dále, »nějakého Svobodu z Jaroměře. Byl to hezký, mladý kluk, obchodní příručí, od 98. regimentu. Také toho